

**GOZDNO
GOSPODARSTVO**
SLOVENJ GRADEC D.D.

leto: XXXVII junij 2005 številka: 5

Vihornik

Poština plačana pri
pošti Slovenj Gradec
Cena 660 tolarjev

naslovna tema

Teden gozdov v Območni enoti Slovenj Gradec

gozdarstvo

Ni vse cena, kar se sveti!

kmetijstvo

Škotsko govedo na ekološki kmetiji Munk

zdravstvo

Breskev

Plakat letošnjega tedna gozdov

Vodja kviza daje zadnje napotke

Pozdrav župana MO Slovenj Gradec udeležencem kviza ob tednu gozdov

Pred pričetkom kviza so nastopili učenci 2. osnovne šole Slovenj Gradec

Kviza sta se udeležila tudi župan Mestne občine Slovenj Gradec Matjaž Zanoškar in vodja Območne enote Slovenj Gradec Milan Tretjak

Pred tekmovanjem je Boža Pirnat, ravnateljica 2. osnovne šole Slovenj Gradec, učencem zaželela srečo

Številčno najmočnejša ekipa na kvizu, ekipa učiteljic, je šla zadnja na pot

Strokovna komisija kontrolira rešitve

Na prvi točki

Teden gozdov v Območni enoti Slovenj Gradec

8. regijski kviz o spoznavanju gozda

Gorazd Mlinšek, univ. dipl. inž. gozd. Zavod za gozdove Slovenije, Območna enota Slovenj Gradec

Zadnji teden v mesecu maju je že kar nekaj let zelo živahno med slovenskimi gozdarji, saj je to čas tedna gozdov, ko s pomočjo najrazličnejših izobraževalnih aktivnosti, s katerimi se ukvarjamo tudi čez leto, približamo slovenski javnosti predvsem pa šolski mladini gozd in gozdarstvo.

Letošnji teden gozdov je potekal od 23. do 28. maja. Osnovna tema je bila vrednotenje gozda s poudarkom na vrednotenju lesa. V Zavodu za gozdove (ZGS) smo si za moto tedna gozdov izbrali *"Gozd in les zares!"* Pri organizaciji so poleg gozdark in gozdarjev ZGS sodelovali po posameznih območnih enotah različno aktivno tudi predstavniki ostalih gozdarskih institucij. Osrednja prireditev ob tednu gozdov je bila 24. maja 2005 v Novi Gorici, na njej pa so potekali slovesni kulturni program, otvoritev razstave in okrogla miza z omenjenim sloganom. Na razstavi je vseh štirinajst območnih enot ZGS predstavilo svoje plakate na temo vrednotenja lesa. Vsi grafični izdelki so bili zanimivi.

Na Koroškem smo gozdarji javne gozdarske službe na plakatu predstavili uporabno vrednost lesa skozi čas iz preteklosti do danes, od zibelke do groba, s pomočjo fotografij, karikature in literarnega prispevka. V vsaki območni enoti so poleg stranskih pripravili tudi po eno glavno prireditev. Tako smo gozdarji OE Slovenj Gradec s pomočjo učiteljic in učencev 2. osnovne šole organizirali 8. kviz o spoznavanju gozda. Kviz je bil namenjen sedmošolkam in sedmošolcem vseh osnovnih šol koroške regije. Potekal je na gozdni učni poti Rahtelov vrh. Tekmovanje je potekalo ves dopoldan. Pred pričetkom tekmovanja, katerega se je udeležilo osem ekip (po

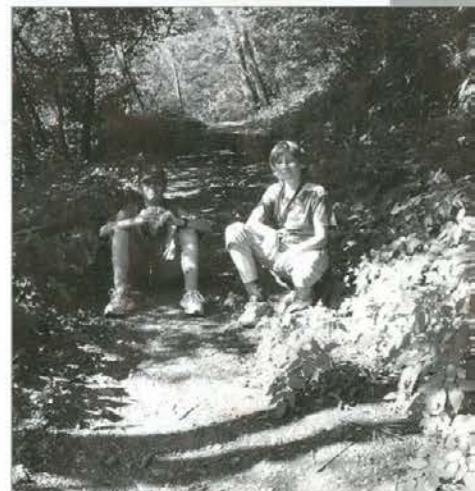
trije učenci) iz osmih osnovnih šol (1. OŠ Slovenj Gradec, 2. OŠ Slovenj Gradec, OŠ Šmartno pri Slovenj Gradcu, OŠ Podgorje, OŠ neznanih talcev Dravograd, OŠ Prežihovega Voranca z Raven na Koroškem, OŠ Črna na Koroškem – podružnična šola Javorje, OŠ Mežica), so učenci pripravili lep kulturni program. Manjkalo ni lepe besede kot tudi glasbe. Vse navzoče so ob otvoritvi kviza pozdravili vodja območne enote Slovenj Gradec Milan Tretjak, župan Mestne občine Slovenj Gradec Matjaž Zanoškar in ravnateljica slovenjgraške 2. osnovne šole Boža Pirnat. Vse ekipe so na posameznih stojiščih pod budnim očesom gozdarjev – kontrolorjev reševale vprašanja v obliki testa. Najbolj številčna je bila zadnja ekipa – ekipa učiteljic, katere so na tekmovanje pripeljale svoje varovance. Pod vodstvom gozdarja Avgusta Kunca so morale same odgovarjati na učencem zastavljena vprašanja. Tudi one niso imele težav z odgovori. Zaključek kviza je bil pri gostišču Rahtel na Rahtelovem vrhu. Po dobri malici so tekmovalci nestrpno pričakali razglasitev rezultatov. Vsi so bili zelo dobri, najboljša pa je bila ekipa učenek »najvišje« slovenske šole z Javorja nad Črno na Koroškem, katero so zastopale Vesna Štifter, Anja Stopar in Laura Obretan. Drugo mesto je dosegla ekipa učenek in učencev Osnovne šole Šmartno pri Slovenj Gradcu, v kateri so bili Maja Ramšak, Žan Čas in Tanja Vinarnik. Mladi naravoslovci iz Mežice Jošt Šumah, Ana Potočnik in Maja Jezernik pa so se povzpeli na tretje mesto. Najboljše ekipe so bile tudi nagrajene. Vsem sodelujočim gozdarji ZGS OE Slovenj Gradec čestitamo v želji, da se naslednje leto na 9. regijskem kvizu na Ravnah na Koroškem srečamo tudi z ekipami šol, ka-

tere letos na tekmovanju niso sodelovale. Hvala tudi županu Matjažu Zanoškarku, ki je s manjšim finančnim vložkom podprl izvedbo kviza, pa tudi direktorju Koroške zadruge Slovenj Gradec, ki je poskrbel za klopi in mize. Da je prireditev ovekovečena, so poskrbeli ravnateljica Boža Pirnat, učiteljice in informatik 2. osnovne šole Slovenj Gradec, ki so natisnili bilten. Tudi njim hvala!

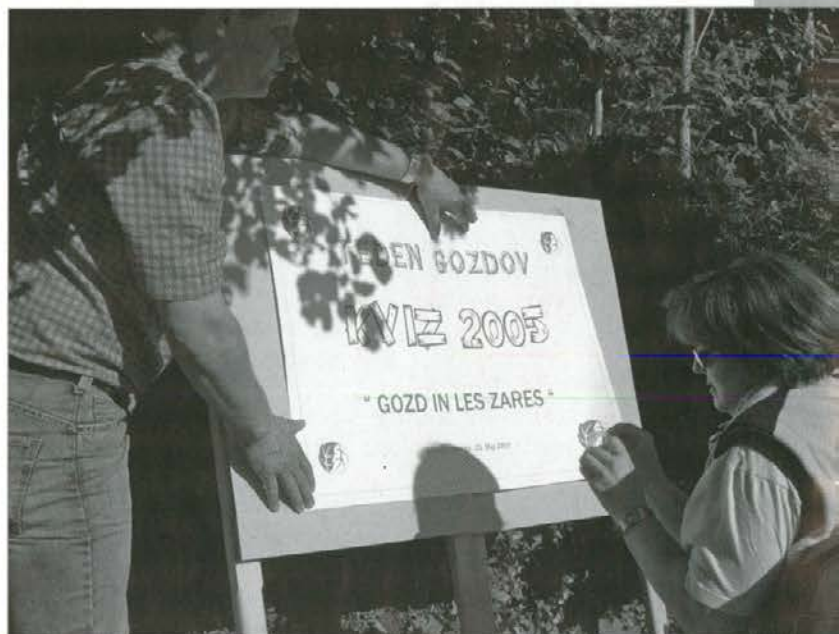
V okviru tedna gozdov so gozdarji Krajevne enote Slovenj Gradec ob 1. obletnici nastanka gozdne učne poti Rahtelov vrh že 21. maja skupaj s člani Turističnega društva Slovenj Gradec organizirali prijetno ekološko obarvano prireditev in poučni pohod po tej zanimivi gozdni učni poti. Pohoda se je udeležilo veliko pohodnikov. Zaradi slabega vremena in pomanjkanja časa pa so nekatere aktivnosti na drugih krajevnih enotah prestavili na čas po končanem tednu gozdov. Vzdušje, ki smo ga imeli na kvizu, pa si ob ogledu fotografij pričarajte kar sami!

Tekmovalce so pred soncem ščitile območne gozdarske kape

Počitek pred pričetkom kviza

Priprave na kviz

Foto: Gorazd Mlinšek, Samo Vončina, Ivo Brodar

Gorski javor, beli javor – *Acer Pseudoplatanus* L.

Vojko Plaznik, univ. dipl. inž. gozd., Zavod za gozdove Slovenije

»Maklen ali metlen (*Acer campestre*) je drevo manje ko srednje velikosti, ima hrapavo in razpokano skorjo in gost košat vrh, raste pa najraje na apnenih tleh nižjega pasa. Les je precej trd, rabijo ga najbolj koljarji; Pohorci delajo tudi coklje iz njega.
[...]

Mlad javor

Javor, tudi beli javor (*Acer pseudoplatanus*) najdeš po višjih, redkeje po srednjih legah našega gorovja. Lepe in plemenite rasti je, pa srednje (do 25 m) visokosti. Veliko in široko listje visi na dolgih pecljih, listna ploskev ima jamast rob s peterimi topimi krpami različne velikosti. Cvetje, ki je zbrano v goste povešene mačice, se prikaže šele potem, ko je drevo že ozelenelo. Les je bel in gost, iz njega delajo mize, stole, ročnike za cepe, coklje, ničke (posode, kjer se postavlja kvas), žlice, kuhlje, roglje idr. Javor je že redko drevo, ker ga le podirajo, za mlaj pa se nikdo ne pobriga,« je Janez Koprivnik opisal dve vrsti javorja v svojem delu Pohorje.

Eden izmed rodov Fam. Aceraceae je rod *Acer* L. Na svetu je okrog 150 različnih vrst javorjev.

Gozdarji uvrščamo javorje med plemenite listavce. Za področje Slovenije so najpomembnejše tri vrste javorjev: gorski javor – *Acer pseudoplatanus* L.; os-

trolistni javor – *Acer platanoides* in maklen ali poljski javor – *Acer campestre*. Najpomembnejši med omenjenimi tremi vrstami je gorski javor – *Acer pseudoplatanus* L.

Na področju ZGS OE Slovenj Gradec je v lesni zalogi približno 13,8 % listavcev, od tega predstavlja bukev 10 %, hrast 0,5 %, **plemeniti listavci 2,7 %** in ostali listavci 0,6 %. Kljub temu, da je plemenitih listavcev na tem področju kar 4-krat manj kot bukve, pa si zaradi svoje ekološke pomembnosti zaslužijo, da jih spoznamo malo bolje.

Javorji so zastopani v različnih gozdnih združbah – čistih javorjevih sestojev je zelo malo. Ker je za naše področje najpomembnejši gorski javor – *Acer pseudoplatanus* L., bomo posvetili večjo pozornost tej drevesni vrsti.

Domovina gorskega javora je na področju od srednje Evrope po vse do Kavkaza. Rad ima področja bukovih združb s svežimi, zmerno zreli tlemi predvsem v gorski coni, redkejši je v subalpski coni. Raste do 1600 m nadmorske višine. Prenaša mrzlo vlažno gorsko klimo. V mladosti prenaša senco, vendar s starostjo večja zahteva po svetlobi. V nižini raste na mrzlih senčnih legah, vendar v višjih predelih daje prednost toplim legam. Porašča rad vlažna, a ne mokra rastišča. Najraje ima globoka, humusna, sveža, s hranili bogata tla, kjer doseže starost do 400 let.

Gorski javor je drevo, ki zraste v višino do 35 m, z enakomerno, gosto in široko obokano krošnjo. S tridesetimi leti doseže maksimalno količino listja. Listi so dolgi do 20 cm, peterokrpi, listne krpe so bolj ali manj koničasto zašiljene, dlanasto žilnate. Listi so zgoraj temno zeleni, spodaj svetlejši. Presledki med krpami so koničasti. Peclji so dolgi do 15 cm, zgoraj so rdečkasti. V mladosti – do razvojne faze drogovnjaka – raste dokaj hitro

(hitreje kot bukev). Ima močne, globoke srčne korenine, ki mu dajejo odpornost pred viharji. Lubje je sivo in gladko in šele v starosti postane luskinasto, rožnato rjave do rdečkaste barve in se lupi v velikih zaplatah. Deblo je pokončno in polnolesno. V sestoji rastoč gorski javor ima deblo visoko brez vej, na prostem rastoč pa ima nizko deblo in široko krošnjo. V mladosti je občutljiv na kasni mraz, pozneje pa mu tudi hud zimski mraz in sneg ne prideta do živga. Nekoliko je občutljiv na poletno sušo in vročino. Ne prenaša poplav. Od insektov, ki ga napadajo, pa moramo omeniti majskega hrošča in javorjega kozlička.

Gorski javor je zelo primerna drevesna vrsta kot primes k bukví, jesenu in drugim drevesnim vrstam, predvsem pa kot listavec pri pogozdovanju višjih leg, kjer ga moramo kot vneseno drevesno vrsto zaščititi. Izredno pomemben je kot meliorator zakisanih gozdnih tal.

Les gorskega javorja je bele barve, trd in se svileni sveti. Iz njega ponekod še vedno izdelujejo kuhinjski pribor, orodje in pohištvo. Tudi violinska dna so lahko iz lesa gorskega javorja. Les je iskan in dobro plačan. Semeni začne v sestoji med 40 in 50 letom starosti, nato semeni skoraj vsako leto (v go-rah semeni vsako 2 do 3 leto). Je enodomna rastlina in lahko cveti pred olistanjem, med njim ali po njem od sredine aprila do konca junija. Cvetovi so enospolni, deloma dvospolni, rumenozelene barve, imajo pet časnih in venčnih listov v 10 cm dolgih visečih grozdih na koncu vejic. Cvetovi so zelo medeni, zato jih obletavajo žuželke. V enem grozdu je med 6 in 24 semen. Dvojni plodovi so oreški z ovršnimi listi, ki stoje drug proti drugemu pravokotno. Seme ima krilce in dozori v istem letu od sredine septembra do sredine oktobra. Ko semena v mesecu novembru

odpadajo, se zaradi krilca vijakasto spuščajo proti tlem.

Plodovi in semena so okroglasti oreščki s krilcem. Seme ima sposobnost kaljenja 1 do 2 zimi in ponavadi preleži (seme, nabrano in posejano jeseni, ne preleži). Seme, posejano spomladi, kali 5 do 6 tednov. Odstotek kaljivosti pri spomladanski setvi je od 50 do 65 %, dočim je pri jesenski setvi nekoliko višji in znaša od 75 do 90 %.

Klični listi so dolgi in ozki z gladkim robom in zaokroženo konico. Primarni listi so goli, pecljati, rob lista je grobo nazobčan.

V 100 g semena je približno 1.250 semen. V 1 kg semena je približno 10.000 semen s krilci. V 1 litru semena pa je približno 1.300 semen. 1.000 zrn seme na tehta med 80 in 100 g.

Seme nabiramo na drevju od sredine septembra dalje. V kolikor setev v jesenskem času ni mogoča, hranimo seme v nekoliko vlažnem pesku, lahko pa tudi v tesno zaprtih posodah v mrzlem suhem prostoru.

Prvo presajanje mladih sadik opravimo v drevesnici z enoletnimi semenicami. Primerne za sadnjo v gozd pa so že enoletne semenice ali dvo- do triletna presajenke. Pri sajenju višjih rastlin v gozd, ki jih moramo tudi zaščititi, je potrebno previdno ravnanje:

1. odstranimo vejevje oziroma pripravimo površino za pogozditev,
2. odstranimo travno rušo – priporočljivo vsaj v velikosti 60 x 60 cm,
3. skopljemo dovolj globoko jamico,
4. v jamici razporedimo korenine sadike in jih prekrijemo z zemljo,
5. okrog sadike zasujemo zemljo in jo pohodimo,
6. javor, jesen, itd. takoj zaščitimo s tremi količki, s količkom in mrežo, z žično ograjo ...

Iz debel belega javorja (*Acer pseudoplatanus* L.) je možno pridobivati sladek sok. Takoj po prvih toplejših dneh konec zime v deblo belega javorja zvrzamo nekaj cm globoko luknjo in vanjo vtaknemo cevčico, s katero 48 ur prestrezamo iztekajoči sok. Po tem času odprtino zamašimo s smolo in zvrzamo drugo luknjo. Iz enega drevesa lahko dnevno pridobimo povprečno 12 litrov soka. Sok vsebuje 1,5 do 4 % sladkorja (saharoze). Z vkuhavanjem tega soka dobimo sladek sirup, ki ga lahko uporabimo za melaso (melasa je gosta, temno rjava tekočina, ki ostane pri pridelavi sladkorja: krmilu dodana melasa, špirit iz melase). S fermentiranjem predelamo sok belega javorja v vino, z odstranitvijo vode pa iz soka dobimo sladkor. Neprečiščen javorjev sladkor ima prijetnejši okus kot navadni industrijsko pridelan sladkor, ker vsebuje nekaj jabolčne kisline.

Sok ostrolistnega javorja (*Acer platanoides* L.) vsebuje 1,1 do 3,5 % sladkorja (saharoze) in

nekoliko vanilina, ki daje sladkorju iz tega drevesa prijeten aromatičen vonj.

Iz soka sladkornega javorja (*Acer saccharum* Marsh.) in iz sokov nekaj sorodnih vrst ameriških javorjev proizvajajo sladkor. V Ameriki sladkorni javor porašča velike površine in tvori nepregledne prostrane javorjeve gozdove. Iz enega drevesa sladkornega javorja dobimo lahko v enem letu od 12 do 35 kg sladkorja. Drevesa sladkornega javorja lahko tako izkoriščamo tudi več kot 100 let. Najverjetneje so severnoameriški Indijanci prvi uporabljali javorjev sok v prehrani. Melasa iz sladkornega javorja ima prijeten okus in v Kanadi jo pogosto jedo namesto medu.

Za zanimivost omenimo še, da je javor imel v zgodovini pomembno vlogo v življenju kmečkih fantov. Oblasti bivše Vojne krajine so proizvodnji javorovega sladkorja pripisovale izreden pomen. Kmete so prisilili k sajenju javorjev in jim prepovedali sajenje jabolk in ko-

Javor si ob smreki išče svoj prostor pod soncem

stanjev. Imeli so celo nagrade za uspehe pri gojenju javorjev. Kmečki fantje, ki niso posadili zadostnega števila dreves, od oblasti niso dobili ženitnega dovoljenja.

Opozoriti pa moram na Pravilnik o varstvu gozdov (Ur. l. RS, št. 92, z dne 11. 10. 2000), ki govori med drugim tudi o tem, koliko in pod kakšnimi pogoji je dovoljeno nelastnikom gozda, seveda za lastne potrebe (ne za prodajo), izkoriščanje stranskih gozdnih proizvodov, brez da je povzročena nepopravljiva škoda tako na gozdnem drevju kot na gozdni podrašti.

V 24. členu omenjenega pravilnika piše: »Pri pridobivanju gozdnih dobrin mora lastnik gozda oziroma drug uporabnik gozda upoštevati naslednje pogoje za preprečevanje opustošenja gozda:

- pri izkoriščanju grmovnic mora v grmu pustiti vsaj 30 % živih poganjkov razen v primerih, ko je z gojitvenim načrtom določeno drugače;
- drevesni plodovi, seme ali cvetovi se morajo nabirati tako, da se površina krošnje drevesa ne zmanjša za več kot 30 %. Obvejevanje drevesa, ki je potrebno za

takšno nabiranje, se mora opraviti z žago ali drugim primernim orodjem tako, da se rana na drevesu lahko zaraste. Z nabiranjem se ne sme poškodovati zgornje tretjine drevesne krošnje na drevju, ki je nižje od 3 m;

- smolarjenje se lahko izvaja zadnjih pet let pred posekom drevesa, ki mora biti predhodno izbrano za posek;
- vrtanje drevesa zaradi pridobivanja sokov je dovoljeno le zadnje leto pred posekom drevesa, ki je bilo predhodno izbrano za posek [...]

Literatura:

1. Gričnik, A., Koprivnik J., 1997: Pohorje. Občina Zreče.
2. Grlič, L., 1980: Užjitne divje rastline. Ljubljana: Cankarjeva založba.
3. Jovanović, B., 1971: Dendrologija sa osnovima fitocenologije. Beograd: Univerzitet u Beogradu.
4. Koprivnik, J., 1923: Pohorje. Maribor: Sokolarsko društvo.
5. Pravilnik o varstvu gozdov, Uradni list Republike Slovenije, številka 92, Ljubljana, sredo, 11. 10. 2000, stran od 10233 do 10241.
6. Vukičević, E., 1974: Dekorativna dendrologija. Beograd: Univerzitet u Beogradu.
7. Zauner, G., 2003: Listavci. Spoznavanje in določanje listavcev v naravi in nasadih. Ljubljana: Cankarjeva založba.
8. Zapiski predavanj.

Javor daje ugodne življenske pogoje drugim rastlinam

8. IUFRO Evropski forum o urbanem gozdarstvu

Suzana Andrejč, univ. dipl. inž. gozd., Mika Medved, univ. dipl. inž. gozd., Zavod za gozdove Slovenije, Območna enota Slovenj Gradec

Ali bo naša prihodnost
zelena ali siva?

Od 9. do 12. maja je v Celju potekal 8. IUFRO Evropski forum o urbanem gozdarstvu. Evropski forum je nastal v deželah Beneluksa in v Veliki Britaniji, kjer je delež gozda le še neznan. Forum deluje pod okriljem mednarodne raziskovalne organizacije za gozdove (IUFRO – International Union of Forest Research Organisations) in evropskega inštituta za gozdove (EFI-European Forest Institute). Osnovni namen foruma je povezovanje raziskovalnega in operativnega področja ter izmenjava izkušenj in informacij pri upravljanju mestnih in primestnih gozdov ter drugih zelenih mestnih površin. Namenjen je različnim strokovnjakom: gozdarjem, krajinskih arhitektom, urbanistom, naravovarstvenikom in drugim, ki so povezani z načrtovanjem urbanega okolja. V Celju je več kot 100 strokovnjakov iz 32 držav (poleg evropskih tudi iz ZDA in Kitajske) predstavilo problematiko urbanih površin.

Da je posvet potekal v Celju ni naključje, saj je mesto Celje na področju dela s primestnimi gozdovi lahko vzor številnim evropskim mestom. Celje je na pobudo Zavoda za Gozdove Slovenije OE Celje in v sodelovanju z njim v zadnjih letih izvedlo veliko projektov na to temo. Primestne gozdove so leta 1997 s posebnim odlokom razglasili za gozdove posebne namena in jih odtlej načrtno urejajo in tudi odkupujejo. Z namenom še povečati zavest o vrednotah primestnega gozda, ustvarjajo tudi nekomercialno blagovno znamko »Mestni

gozd Celje«.

Vsebinski del foruma je bil razdeljen v pet sklopov:

1. Urbano gozdarstvo kot blagovna znamka za trajnostni razvoj narave v mestih
2. Upravljanje urbanih gozdnih ekosistemov
3. Drevesa in zelene površine v urbanem okolju
4. Socialni vidiki upravljanja urbane narave
5. Primeri dobrih praks – perspektive mest in regij

V okviru teh sklopov se je v popoldanskem času v treh dneh zvrstilo 32 strokovnih prispevkov, ki jih je pred tem obravnaval in sprejel poseben mednarodni strokovno-znanstveni odbor letošnjega foruma.

V popoldanskem času so potekale ekskurzije in terenski ogledi primerov urbanega gospodarjenja z gozdom v Sloveniji. Prvi dan je bil organiziran terenski ogled v celjskem mestnem gozdu Anski vrh. Drugi dan je potekala ekskurzija v ljubljanske mestne gozdove: Grajski hrib, Rožnik, Šišenski hrib, tretji dan pa je bila ekskurzija organizirana v krajinskem parku Logarska dolina, s poudarkom na razlikah in podobnostih pri upravljanju zavarovanega območja in območja urbane narave. Četrty dan zasedanja je bil namenjen tujim udeležencem. Pomen gozdov in gospodarjenja z njimi pod naslovom »Sonaravno gospodarjenje z gozdovi v Sloveniji – pol stoletja prakse in izkušenj« so predstavili najvidnejši slovenski gozdarski strokovnjaki: prof. Dušan Mlinšek, prof. Boštjan Anko, prof. Jurij Diaci in mag. Živan Veselič.

Seveda je vsebinsko bogat sklop prispevkov zahteval tudi odlično organizacijo in koordinacijo, za kar so Celjani res dobro poskrbeli. Predavanja so bila na dveh lokacijah (velika dvorana Narodnega doma v Celju in Seminarski center Dom sv. Jožefa), tako da so udeleženci

imeli možnost udeležiti se predavanj po lastni presoji oz. zanimanju.

Vsa predavanja in ogledi so potekali v angleškem jeziku.

Urbani gozd – zelena infrastruktura

Pristopi k urejanju urbanih gozdov oz. zelenih mestnih površin so v svetu različni. Predstavljeni so bili problemi skoraj vseh velikih evropskih in svetovnih mest (Praga, Dunaj, Rim, Santiago de Chile, Hongkong, Stockholm), ki med sabo velikokrat sploh niso primerljivi. Če se v Čilu in Hongkongu z zelenimi površinami ukvarjajo v veliki meri kot s sistemi, ki na dokaj poceni način izboljšujejo okolje in onesnaženost in jim je pomembno vsako drevo, je vloga zelene infrastrukture v Evropi tista, katere obliko narekujejo potrebe in želje meščanov. Vse analize in ankete, ki so jih v svojih raziskovalnih anketah opravili avtorji prispevkov, kažejo na izrazito pomembnost rekreacijske funkcije v teh gozdovih. Obiskovalci imajo do gozda tudi različen odnos in pričakovanja.

Navedli bomo nekaj najbolj zanimivih in tudi različnih prispevkov sodelujočih.

1. Renate Spath je prikazala specifičen problem urbanega gozda v nemški pokrajini Porurje. Nemška zvezna dežela z močnim jeklarstvom in premogovništvom je v veliki gospodarski in socialni krizi. Rudnike opuščajo, za njimi pa ostajajo večja in manjša območja, porasla z nekvalitetnim gozdom, grmišči in zemljo, ki je zaradi dolgoletnega izkoriščanja onesnažena in izčrpana. Postavlja se vprašanje, kaj storiti s temi površinami, kar predstavlja velik izziv gozdarjem, ekologom in urbanistom.

Strokovnjaki z različnih področij so se dela lotili načrtno. Pri načrtovanju so upoštevali tudi problem brezposelnosti, predvsem med turškimi priseljenci, zato so bile tudi mestne oblasti močno zainteresirane, da lju-

dem ponudijo prostor, kjer bi se lahko zadrževali.

Pod drobnogled so vzeli ožje območje Porurja s površino 4434 km² in gozdnatostjo 25 %. Tu živi 6 milijonov prebivalcev (od tega je 11 % priseljencev, 50 % priseljencev je Turkov). Med prebivalci so izvedli ankete in na vprašanje, kaj jim pade na misel ob besedi narava, jih je večina odgovorila gozd in drevo. Tako so strokovnjaki različnih strok v sodelovanju izdelali projekt »Industrijski gozd«. S tem imenom so označili gozd, ki se razvija po industrijski rabi prostora.

Glavni cilji tega projekta so:

- proučevati postopno naravno regeneracijo opuščeni industrijskih površin v raziskovalne namene,
- proučevati socialne vrednote »divjih površin« in njihov vpliv na prebivalce,
- uporabiti »divji gozd« kot učilnico, še posebej za šolsko mladino.

V ta namen so stare premogovniške hiše predelali v gozdarske postaje, kjer je vedno na voljo gozdar, ki nudi strokovno vodstvo za skupine ali posameznike. Delno so divji gozd opremili tudi z osnovno infrastrukturo (smerokazi, klopi, opozorilne table ...)

Vstop in gibanje v te gozdove pa sta prosta in neomejena za vse obiskovalce.

Prispevek je prikazal pomen in vrednost, ki jo imajo divji urbani gozdovi v bližini velikih mest, saj omogočajo prebivalcem stik z naravo in tako izboljšujejo njihov socialni, kulturni in ekološki standard.

2. Primer mesta Santiago de Chile kaže na zelo različno površinsko pomembnost urbanih površin. Več kot 40 % vsega prebivalstva Čila prebiva v glavnem mestu. Zaradi neugodne orografske lege je mesto zelo izpostavljeno onesnaženemu ozračju. Študijo, kako izboljšati kvaliteto ozračja v odvisnosti od urbanih površin (urbanega gozda), so izvedli na 967 km². Skozi tri ekonomske stratume

so merili različne parametre od strukture gozda, okoljskih funkcij, strukture posesti in s pomočjo ekonomskih modelov izračunali, da urbane površine bistveno prispevajo k izboljšanju ozračja na najbolj poceni in ekonomičen način.

3. Primer Prage je zelo zgovoren in kaže na različnost problemov z drugega zornega kota. Na Češkem je pri gospodarjenju z gozdovi, po njihovem novem zakonu o gozdovih, prepovedan golosečni sistem in monokulture. Vendar se stare navedbe in slike v zavesti ljudi ne da prilagoditi naenkrat. Z anketo so namreč ugotovili, da ljudje ne marajo velikopovršinskih raznodobnih gozdov. Zdi se jim nepregledni in obiskovalcem vlivajo strah. Raje imajo enoslojen gozd, skozi katerega se vidi, kjer je mogoče nabirati gobe in je manjša nevarnost klopov. Snovalci zelenih površin so se na delu gozdov, ki obkrožajo Prago, prilagodili željam meščanov in njihovo mnenje upoštevali. S cca 1 ha goloseki umetno vzdržujejo sistem, prilagojen uporabnikom, čeprav imajo težave z naravovarstveniki.

Posamezni primeri kažejo različne izkušnje, vendar lahko izluščimo nekaj skupnih značilnosti. Čeprav se politiki in gospodarstveniki povsod strinjajo, da gozdovi in druge zelene površine dajejo pozitiven prispevek h kakovosti mestnega življenja, pa je problem urbane gozdarstva v praksi prehitro odrinjen na najnižja mesta prioritete družbene lestvice. Vzrokov je več, prav gotovo pa k temu prispeva tudi togost gozdarske stroke, ki gozda ne zna tržiti.

Gozdarji moramo postati boljši »prodajalci« gozda in vseh njegovih pozitivnih prispevkov k izboljšanju bivalne kulture. Ustvariti je potrebno »blagovno znamko« za gozd, da bo postal bolj prepoznaven. To pomeni, da je potrebno oglaševati z znakom, ki v ljudeh takoj prebudi pozitivne občutke, povezane z gozdom (zdravo življenje, rekreacija, sprostitve ...)

To pa zahteva tudi znanje iz marketinga, ki je večini goz-

darjev kar nekako tuj.

Kaj pa Slovenci?

»Slovenija je majhna država (po površini in po številu prebivalcev), vendar velika v svoji skrbi za naravne vrednote,« so nas ocenili tuji obiskovalci. Imamo skoraj 70 % gozdnih površin in zdi se nam samo po sebi umevno, da nas gozd obkroža, kjerkoli smo.

Težav, ki jih imajo v drugih državah, kjer v rastočih industrijskih pokrajinah zelenih površin skoraj ne vidijo več, se sploh ne zavedamo. Prispevki so zelo nazorno pokazali, koliko truda, strokovnega dela in finančnih sredstev je potrebno, da se ljudje lahko sprehodijo med drevesi in občutijo naravo.

Na Koroškem ima skoraj vsak malo večji kraj svojo gozdno učno pot, ki predstavlja še posebej urejen del gozda s poudarkom na rekreaciji in spoznavanju narave.

Zelena infrastruktura je za Slovence nekaj samo po sebi umevnega in prav zato imamo do tega velikokrat mačehovski, da ne rečemo nespoštljiv odnos (objestnost in vandalizem sta kar pogosta spremljevalca naših primestnih gozdov). Ideja marketinške znamke gozda, ki jo želijo vpeljati v Celju, prav kaže potrebo po večjem osveščanju ljudi.

Urbano gozdarstvo zahteva dokaj specifičen pristop gospodarjenja. Zanimanje za gozdove in drevesa v urbanem okolju se iz leta v leto povečuje, predvsem v tistih državah, kjer je delež gozda nizek. Pojavljajo se vedno večje zahteve javnosti po zeleni infrastrukturi. Gozdovi, parki, drevesa zelo vplivajo na bivalno kakovost v mestih, kakor tudi na njihov boljši izgled. Pri načrtovanju in upravljanju s temi površinami se je potrebno podrežati predvsem potrebam širše javnosti, kar pa za gozdarsko stroko predstavlja poseben izziv in specifičen pristop.

Kako postati boljši prodajalec gozda in vseh njegovih pozitivnih prispevkov k izboljšanju bivalne kulture?

Potreba po širšem razumevanju in reševanju problemov urbanih površin je botrovala uvedbi

Mednarodnega podiplomskega študija urbanega gozdarstva »Urban forestry & Urban Greening«.

Septembra 2005 bo pričela s študijem prva generacija študentov enoletnega podiplomskega študija urbanega gozdarstva. To je interdisciplinarni študij, ki poteka na petih različnih univerzah v Skandinaviji. Nositelja študija sta Swedish University of Agricultural Sciences (Švedska) in Royal Veterinary and Agricultural University (Danska). Vpišejo se lahko kandidati z diplomo iz gozdarstva, krajinske arhitekture, biologije, ekologije, geografije in arhitekture. Predavanja, seminarji in diskusije potekajo v angleškem jeziku.

Bistvo študijskega programa je

celosten pristop k strateškemu planiranju in gospodarjenju z zelenimi površinami, zagotavljanju njihove trajnosti ter v povezovanju teorije in prakse z interdisciplinarnimi metodami, med katerimi je še posebej izpostavljena metoda komunikacije med različnimi uporabniki.

Podiplomski študij so osnovali na pobudo posameznih univerzitetnih profesorjev, ki so z raziskavami prišli do zaključka, da bo v naslednjih petdesetih letih več kot 80 % ljudi živelo v mestih. Ti ljudje imajo in bodo tudi v prihodnje imeli vedno večje potrebe in zahteve po zelenih površinah. Za zadovoljevanje teh potreb pa je potrebno razvijati vedno nove strategije in znanja.

Spoštovani obiskovalci poti na Rahtelov vrh (in tisti, ki to še niste)

Besedilo in fotografije: Peter Cesar, inž. gozd., Zavod za gozdove Slovenije, Območna enota Slovenj Gradec, KE Slovenj Gradec

V mesecu maju mineva prvo leto od ureditve gozdne učne poti v neposredni bližini Slovenj Gradca. Gozdovi na robu mesta so za nas nekaj povsem običajnega, povsod v svetu pa ni tako. Ljudje smo žal tudi taki, da tistega, česar imamo v

opazila sled sprehajalcev, ni več. Pot je toliko shojena, da so smerokazi že skoraj nepotrebni. Ugotavljamo, da ni dneva, ne vremena, ko na poti ne bi bilo nobenega obiskovalca. Veliko je rednih, vsakodnevnih obiskovalcev, ki skrbijo za svo-

poznavanju gozda.

Trudimo se, da bi pot postala še bolj zanimiva:

- Redni obiskovalci so najbrž opazili obvestila na panoju ob začetku poti na Rahtelov vrh, s katerimi jih občasno

večje število valilnic. Les za izdelavo valilnic je prispevalo Gozdno gospodarstvo Slovenj Gradec, izdelali pa so jih dijaki Poklicne gostinske in lesarske šole iz Slovenj Gradca.

izobilju, ne znamo vedno in dovolj ceniti ter spoštovati.

Z ureditvijo poti na Rahtelov vrh je bilo prav gotovo veliko posameznikov opozorjenih na zanimivosti primestnih gozdov, usmerjenih v razmišljanje o gozdu in gozdarstvu. Že kmalu po ureditvi poti se je pokazalo, da ste ljubitelji narave in rekreacije sprejeli to pot za svojo. Tiste, s travo poraščene poti, po kateri se je bolj redko

je dobro počutje in že zgodaj zjutraj stopijo na pot. Vse več se v okviru pouka in naravoslovnih dni na pot podajajo tudi učenci in dijaki bližnjih šol, katerih učni program zajema tudi vedenje o gozdu. V mesecu maju, ob tednu gozdov, so na naši poti svoje znanje o gozdu pokazali učenci sedmih razredov nekaterih osnovnih šol iz Mislinjske, Dravske in Mežiške doline. Organiziran je bil kviz o

opozarjamo na trenutna dogajanja in zanimivosti v gozdu, ki se v letnih časih močno spreminja.

- Na predlog nekaterih pohodnikov smo dodatno (s številkami) označili tudi drevesa, tako da jih lahko prepozna prav vsak.
- V želji, da bi v prihodnje bili gozdovi pod Rahtelovim vrhom še bolj prijazni gozdnim pticam, smo poskrbeli za

Ob pregledu dogajanj na poti v prvem letu po ureditvi se že porajajo nove ideje o dopolnitvi vsebine poti in z novimi predstavitvami gozda in dogajanj v njem.

Upamo, da vam bodo nove pridobitve poti všeč in da jo boste tudi v bodoče tako radi in pogosto obiskovali.

Želimo vam čim več prijetnih trenutkov na poti.

Prosti termini v Novemgradu

Sindikata Gozdnega gospodarstva Slovenj Gradec ima v prikolici v Novigradu še naslednje proste termine:

od 1. 6. do 11. 6. 2005,
od 11. 6. do 21. 6. 2005,
od 21. 6. do 1. 7. 2005,
od 9. 9. do 19. 9. 2005 in
od 19. 9. do 29. 9. 2005.

Cena desetdnevnega letovanja je 35.000,00 sit.

Prijave oddajte na svoji poslovni enoti ali pokličite tajni-

co sindikata Zvonko Juvan na Gozdno gospodarstvo Slovenj Gradec: **02 88 43 332.**

Ni vse cena, kar se sveti!

Brane Širnik, univ. dipl. inž. gozd.

»Trgovci z novci« iz Avstrije so prišli in ponujajo navidezno visoke odkupne cene za lesno surovino od gozdnih posestnikov.

Ali so njihove ponudbe resnično ugodne?

Z vstopom Slovenije na skupni evropski trg so prvi pohiteli trgovci, ki zastopajo večje lesne predelovalne industrije v naši soseščini na avstrijskem Koroškem in pričeli odkupovati les na našem podežlju. Še bolj pogosto pa odkupujejo lesno surovino različni zastopniki, ki jo kasneje s kamioni ali z vagoni odpošiljajo v Avstrijo. Naši gozdovi so drugačni – veliko lepši, pestrejši in stabilnejši od monotonih evropskih monokultur. Podobno velja tudi za lesno surovino, ki iz njih prihaja. Pri nas na trgu nastopa debelo drevje iz konca daljših proizvodnih dob. Drobneza lesa je veliko manj kot drugod, saj prihaja pretežno iz redčenj in ne iz končnih posekov. Krošnje so predvsem na višjih nadmorskih višinah in pri debelem drevju pogostejše globlje, z večjo debelino pa je večja tudi grčavost sortimentov, ki prihajajo iz njih. Veliko večji delež je pri nas zdravega drevja, veliko manj pa lubadark – tudi zaradi strokovne skrbi javne gozdarske službe.

Na avstrijskem Koroškem in Štajerskem so zrasle nekatere žagalnice, ki predelajo na leto tudi do milijon kubičnih metrov oblovine iglavcev in predstavljajo v evropskem merilu (poleg skandinavskih držav) večinski delež pri lesni predelavi iglavcev. Značilnost njihovih povpraševanj je drobna oblovinna smreke (v pretežni meri do premera 40 cm), ki zavzema pretežni delež na srednjeevropskem trgu iglavcev. Drobna hlovovina smreke nastopa pri gospodarjenju s smrekovimi monokulturami s proizvodnimi dobami med 80 in 100 leti, pretežno v proizvodnjah s procesorsko tehnologijo, ki temelji na krojenju kratkih – štirimetrskih dolžin sortimentov. Tem zahtevam se je prilagodila vsa tehnologija od sečnje, spravila pa do prevoza in predelave lesa.

Naše razmere so bistveno drugačne: v naših gozdovih je doma debelo drevje, ki skrbi za ekološko stabilnost sestojev.

Mnogi naši gozdni posestniki so se že srečali z mamljivimi ponudbami avstrijskih trgovcev, ki se prepoznajo po njihovih zahtevah po štirimetrski hlovovini smreke, ki za AB kvaliteto dosega okoli 65 evrov.

Za navidez ugodno ceno pa se skriva njihov prevzem lesa, ki pa je vse prej kot ugoden, saj v sebi nosi številne zanke, ki jih v Avstrijo zagledani trgovci najraje zamolčijo!

Elektronska izmera – primanjkljaj lesa

Izmera lesa se pri tujih trgovcih opravi vedno na njihovih žagah. Elektronska izmera, s katero se radi pohvalijo, po naših izkušnjah prinaša primanjkljaj količine v višini od 5 do 9 odstotkov glede na ročno izmerjen les. Za omenjen odstotek je tako odkupna cena lesa že v osnovi nižja. Po naših izkušnjah primanjkljaj niha tudi glede na letni čas. Hvaljenje elektronske izmere zaleže samo pri tistih, ki ne vedo, da za vsakim računalnikom sedi programer – trgovec. Odbitki za preveliko koničnost kosov, slabo predhodno olupljen les, premajhno vnaprej določeno spremenljivo nadmero ali preslabo obdelan korenovec so na papirju po odvozu vedno lahko opravičljivi.

Povprečnih cen za hlode ni

Kdorkoli meni, da bo prodal v Avstrijo svojo hlovovino po povprečni ceni, se moti, saj obstaja dokaj enoten cenik za posamezne kvalitete sortimentov – podobno kot je veljal pri nas nekoč JUS standard. Skrb za poenotenje cen gre tako daleč, da so tudi provizije preprodajalcev neodvisne od odkupnih cen.

Velika razlika pri hlodih slabših kvalitet (C in CX)

Največja odstopanja v kriterijih pri izmerah lesa na sosednjih žagalicah preko meje se skrivajo pri prevzemih lesa slabših kvalitet. Grčavost preko 4 cm se v tujini ne priznava za navadno hlovovino C kvalitete, ampak se jo uvršča med embalažne hlode (Cx), ki redko presegajo 35 evrov. Debela grčasta oblovinna s premerom preko 40–45 centimetrov je običajno cenejša od 10 do 15 odstotkov

zaradi že omenjenih tehnoloških zahtev.

Med embalažno hlovovino pri nas uvrščamo kose, katerih nagnitost dosega do eno tretjino premera. Ob enakih tolerancah se v Avstriji uvrstijo takšni kosi v t. i. »Sekunda holz« za borih 8 evrov.

Tako sta C in Cx kvaliteti hlovovine smreke v Avstriji popolnoma drugačni, kot to velja za naš (GG-jev) standard. Velik delež žagovcev C kvalitete se tako pri sosedih uvršča med embalažne hlode, ki pa močno zmanjšajo povprečno nakupno ceno.

Puščanje lesa ob kamionskih cestah

Zaradi bojazni po slabših izmerah omenjenih kvalitet in s tem slabših doseženih povprečnih kupnin za odpeljani les, tuji trgovci pogosto puščajo določene kose ob kamionskih cestah. Najpogostejše gre za konične, predebele, nagnite in bolj vejnate sortimente smreke, običajno pa tudi za vso hlovovino jelke in bora. Celulozni les v Avstriji ni nakupni artikel. Takšen les ob kamionski cesti propade ali pa se uporabi le za drva. Preostali prebran les doma le redko najde kupca.

Prepočasni odvozi – plavenje lesa

V poletnem času prihaja pri avstrijskih trgovcih do povečanega dovoza lesa predvsem iz bivših ruskih republik. V tem času se močno zamuja z odvozom in izmero lesa, ki poleti pogosto splavi ali pa ga napade lubadar – seveda na riziko nič krivega prodajalca.

Spreminjanje kriterijev prevzemov lesa glede na sezonski vpliv

Izkušnje nekaterih prodajalcev lesa na avstrijski trg kažejo tudi na spremenljivost kriterijev prevzema lesa glede na sezonske vplive povečane ponudbe lesa na trgu. Kadar je lesa preveč, ga je ob istih cenah mogoče poceniti tudi na takšen način.

Krojimo daljše sortimente za domači trg in za višjo kupnino!

Ob vsem naštetem velja opozoriti na nekaj pomembnih dejstev:

- Dosežene povprečne cene lesa so ob istih kvaliteta na domačem trgu ugodnejše. Hlovovina domače »koroške smreke« se bolje trži na domačem trgu.
- Ponujena cena za kubični meter lesa ne sme biti edina postavka pri odločitvi za kupca lesa – zelo pomemben je predvsem količinski in kakovostni prevzem lesa.
- Avstrijci si želijo in dobro plačajo samo droben, polnolesen les brez velikih grč, ki ga v naših gozdovih ni veliko.
- Domači (GG-jevi) kriteriji nakupa in prevzema lesa so za prodajalca ugodnejši od zahtev avstrijskih ponudnikov.
- Stroški sečnje in spravila lesa so pri krojenju daljših sortimentov nižji.
- Domači trg zanimajo vse dolžine sortimentov, kar omogoča optimalno krojenje glede na izplen.
- Ugodnejši so tisti kupci, ki kupijo in odpeljejo vse vrste sortimentov.
- Domači hlod zaposluje domačega človeka.

Ali je les v Avstriji res bolje plačan?

Informativni gozdarski storži v maju

— Gorazd Mlinšek, univ. dipl. inž. gozd., ☎ Zavod za gozdove Slovenije, Območna enota Slovenj Gradec —

Za nami je lep in topel mesec maj, z najpogostejšimi najnižjimi dnevnimi temperaturami okoli 10° C in najpogostejšimi najvišjimi dnevnimi temperaturami nad 20° C. Najhladneje je bilo na Koroškem v jutranjih urah 12. maja, ko se je zrak shladil do 0° C, zelo hladna jutra pa so še bila 13., 20., 21., in 22. maja. Zelo toplo je že bilo prve tri dni v maju (do 27° C), nato je nastopilo obdobje ohlajevanja, ko so se nad našimi kraji lokalno in časovno različno pojavljale nevihte. 5. maja je nad Orlico na Pohorju in v nekaterih drugih krajih v Dravski dolini v manjših pasovih med dežjem padala večja toča, katera pa ni povzročila škode. Zelo zanimivo je, da so bile deževne nevihte najbolj pogoste v večernih in nočnih urah. Kot kaže, je »uscana« Zofka letos pohitela s svojo aktivnostjo, saj smo bili

izpostavljenih prisojnih legah pa je bila vročina še večja. V večernih in nočnih urah so ta dan na avstrijski strani divjale nevihte, nam pa je bilo prizaneseno. Zadnji dan v mesecu ljubezni je nevihta v jutranjih urah poškopila zaljubljene in ostale le v Mislinjski dolini, zvečer pa smo bili deležni deževne nevihtne osvežitve tudi po ostali koroški regiji.

Visokih temperatur nad 16° C so bili v maju zelo veseli podlubniki, ki v nekaterih gozdnogospodarskih območjih (OE Kočevje, OE Novo mesto) nadaljujejo v predlanskem in lanskem letu začeti uničevalni pohod na smrekove in jelove sestoje. Podlubniki intenzivno napadajo predvsem nižinske umetno osnovane smrekove sestoje na smreki neustreznih rastiščih. Na Koroškem v

pretakanja drevesnih sokov, medtem ko jim z debela odpade lubje. V nižinskih predelih Dravske in Mislinjske doline so se pojavile posamezne letošnje lubadarke zadnje dni v maju. Gozdarji javne gozdarske službe sprotno izvajamo pregled zdravstvenega stanja gozdov in o opaženih lubadarkah in drugem obolenem gozdnem drevju obveščamo lastnike gozdov ter gozdarje GG Slovenj Gradec, ki so izvajalci del v državnih gozdovih, ter s C odločbo določimo ustrezne ukrepe za pravočasno sanacijo teh žarišč. Predvsem moramo biti pozorni na izvedbo popolnega gozdnega reda (obeljeni panji, odstranitev vej in razrezanih vrhačev s pomladka, evidentiran posek po spravi močno poškodovanega drevja, zložene veje z debelejšim koncem v notranjost kupa), saj se največja žarišča pojavljajo na neurejenih sečiščih in na poškodovanih in ne vitalnih delih gozda. Vzrok za prenamnožitev podlubnikov je lahko tudi v nekontroliranem prevozu in zapozneli predelavi napadenih drevesnih sortimentov v lesnem skladišču.

V Uradnem listu št. 52 je bil 27. maja 2005 objavljen Pravilnik o dodatnih ukrepih za preprečevanje širjenja in zatiranje podlubnikov, kateri določa dodatne ukrepe, ki jih morajo poleg že znanih ukrepov, podanih s predpisi o gozdovih in predpisi o zdravstvenem varstvu rastlin, izvajati lastniki in upravljavci gozdov, da ne bi prišlo do prenamnožitve podlubnikov. V pravilniku je med drugim objavljeno tudi, da morajo lastniki in upravljavci najkasneje do 20. marca v tekočem letu posekati s podlubniki napadeno drevje in opraviti zatiralne ukrepe ter posekati podrti ali polomljeno drevje iglavcev. Do 15. aprila je potrebno v tekočem letu urediti sečišča iglavcev, kot to predpisujejo za izvedbo sečnje, ravnanje s sečnimi ostanki, spravilo in zlaganje gozdnih lesnih sortimentov. Sečišče aktivnih žarišč lubadark je urejeno, ko so

izvedeni vsi določeni zatiralni ukrepi in gozdni lesni sortimenti spravljani in odpeljani iz gozda. Če žarišče lubadark v določenem roku ni urejeno, Zavod za gozdove (revirni gozdar) lastniku oziroma upravljavcu po upravnem postopku določi, da mora najpozneje v 10 dneh posekati in izdelati lubadarke ter izvesti vse z odločbo določene zatiralne ukrepe. V kolikor lastnik oziroma upravljavec ne izvede določenih ukrepov na žarišču v določenem roku in v 5 dneh pred iztekom roka javni gozdarski službi ne javi, da v predpisanem roku ne more izvesti predpisanih del, lahko ZGS izvede izvršbo odločbe na njegov račun. Za kontrolo razvoja podlubnikov gozdarji lahko puščajo posamezne podrt lubadarke kot kontrolno-lovna drevesa, katera pa morajo biti vidno označena s črko L. V žariščih lubadarja z evidentirano količino napadenega drevja večjo od 100 kubičnih metrov se lahko od 15. do 30. septembra kot lovne nastave obravnava največ 15 % dreves. V kolikor lastnik ali upravljavec v svojem gozdu ni izvedel z odločbo določenega poseka vseh lubadark in zatiralnih ukrepov v aktivnih žariščih, se lastniku prepove izbira drevja za redni posek, dokler omenjena dela na žarišču niso v celoti izvršena. Enaka prepoved velja tudi za nadaljnjo izvajane redne sečnje. Zavod za gozdove mora z izdajo dovoljenj za prevoz lubadark v lubju omogočiti izvoz od podlubnikov napadenih neobeljenih gozdnih lesnih sortimentov iz gozda v skladišča, kjer bo zagotovljeno beljenje, predelava, škropljenje ali zatiranje in kontrola podlubnikov z lovniimi pastmi.

Letošnji zelo pogosti veliki temperaturni skoki od najnižje do najvišje dnevne temperature, predvsem pa veliko število zelo toplih dni v maju, so pripomogli tudi k bolj številčnemu razvoju drugih žuželk v gozdnem prostoru. Na pobočjih med Obretanovim vrhom in

Les kot energija

15. maja deležni slabih neviht le v popoldanskih urah. Najmočnejše pa se je dež zlival med 10. in 13. uro 18. maja in prekomerne padavine so povzročile poškodbe na posameznih gozdnih cestah. Konec maja smo uživali v lepih, predvsem pa zelo toplih dnevih, saj smo izmerili najvišje dnevne temperature 22 in več stopinj. Najbolj vroče je bilo 30. maja, ko je sonce segrelo zrak na 30° C, na

lanskem letu pa tudi letos do junija nismo imeli večjih težav s smrekovimi podlubniki. V maju smo gozdarji evidentirali še lanskeletna žarišča lubadark. Žarišča lubadark imenujemo šop ali skupino ne vitalnih in sušecih se dreves, v katera so se naselili podlubniki. Na v poznojesenskem času napadenih drevesih ostanejo krošnje čez zimo zelene vse do intenzivnega spomladanskega

Macigojevim (KE Prevalje) in v predelih revirjev Pernice ter Radlje (KE Radlje), smo opazili rumenenje in rjavenje macesnovih iglic. Opazne so poškodbe iglic po vsej površini krošenj macesnovih dreves posamezno in v večjih šopih na večji površini. Nastale poškodbe na macesnovih iglicah je povzročil macesnov molj. Točne podatke pričakujemo od Poročevalsko diagnostične in prognostične službe za varstvo gozdov na Gozdarskem inštitutu, kamor smo poslali tudi napadene vzorce vej.

V času cvetenja hrušk in ostalih gostiteljskih rastlin hruševega ožiga smo bili pozorni na morebitni pojav bakterijske bolezni hruševega ožiga ali ognjeve, ki je karantenska bolezen. Bolezenski znaki so lahko opazni na cvetovih (vodeni, ovenijo, porjavijo, se posušijo) ali na mladih poganjkih (ukrivljeni vršički poganjkov v obliki pastirske palice), prizadeti deli rastlin so videti, kot da jih je ožgal plamen. Listi postanejo na hruškah črni, na jablanah pa temnorjave barve. Plodovi okužene rastline se posušijo in zgrbančijo in tako kot posušeni cvetovi in listi čez zimo ne odpadejo. Gostiteljske rastline bakterije hruševega ožiga so med sadnim drevjem jablana, hruška, kutina, nešplja in med okrasnimi in gozdnimi vrstami glog, panešplja, ognjeni trn, jerebika, skorš, mokovec, šmar na hrušica, japonska kutina in japonska nešplja. Na Koroškem še nismo zasledili omenjene bolezni, čeprav se je v sosednjih območnih enotah pojavila že lani. Vendar pa moramo biti vseeno pozorni na znake obolenja. Okuženih rastlin se ne smemo dotikati, okužbe pa je potrebno prijaviti najbližji javni službi za varstvo rastlin, območni fitosanitarni inšpekciji ali Upravi RS za varstvo rastlin in semenarstvo.

Majski informativni gozdarski storži so kljub pestremu delu na terenu bolj varstveno obarvani. Prav pa je, da omenim še nekaj majskih gozdarskih aktivnosti in dogajanj v našem gozdnogospodarskem območju.

2. maja 2005 smo se vodje od-

sekov in gozdarji KE Slovenj Gradec z urejevalci – načrtovalci sestali na uvajalnem izobraževalnem dnevu, na katerem so stekle priprave za izvedbo gozdnogospodarskega načrta GE Pohorje. Uvajanje pa je potekalo tudi na terenu.

5. maja so nas obiskali lastniki gozdov iz Krajevne enote Dobrepolje (OE Kočevje) in pri Sgermu na Orlici sva jih poleg domačinov sprejela še Jerneja Čoderl in jaz.

18. in 19. maja so imeli v KE Mislinja in KE Radlje študentje gozdarstva pod vodstvom profesorja dr. Jurija Diacija terenske vaje. Konkretno praktične gozdnogojitvene prijeme pri izvajanju sproščene tehnike gojenja in varstva gozdov so jim ob prisotnosti lastnikov gozdov (Sgerm in Kajžar z Orlice) nazorno prikazali gozdarji omenjenih krajevnih enot.

Tudi v letošnjem letu nadaljujemo s popisom semenskih objektov (skupine semenjakov, semenski sestoji). 19. maja nas je obiskala dr. Hojka Kraigher, skupaj sva izvedla ponovni popis jesenovega semenskega sestoja v Radljah ob Dravi (K. O. Suhi vrh).

V mesecu maju so po koroških občinah potekali javni razpisi vzdrževanja gozdnih cest, na katerih je v komisiji sodeloval Hinko Andrejč, vodja odseka za gozdno tehniko v OE Slovenj Gradec, pri razpisu pa so bili prisotni tudi vodje posameznih krajevnih enot.

Najbolj živahno pa je bilo med gozdarji ZGS zadnji teden v maju, ko so od 23. do 28. maja, v času tedna gozdov, po vseh štirinajstih območnih enotah potekale najrazličnejše aktivnosti za šolsko mladino in drugo javnost. Gozdarji OE Slovenj Gradec smo 25. maja na gozdni učni poti Rahtelov vrh pripravili glavno prireditev – kviz o spoznavanju gozda za osnovnošolce koroške regije. Moto letošnjega tedna gozdov je bil »gozd in les zares«. Po krajevnih enotah pa so izvedli še druge zanimive aktivnosti.

Lesena igrala

Les kot ograja

Foto: Gorazd Mlinšek

Napis s 126 let stare lesene Končnikove mize iz Tople; Foto: Boris Večko

Prevod: Hubert Dolinšek, univ. dipl. inž. gozd.

Slovenijo je obiskal gozdarski strokovnjak DI Raymund Filmer in svoje vtise o naši deželi in slovenskem gozdarstvu objavil v najbolj brani strokovni reviji v Nemčiji Der Dauerwald.

Z letošnjim dopustom se mi je izpolnila dolgoletna želja: obiskati v strokovni literaturi visoko cenjene slovenske gozdove. Ustrezno visoka so bila tudi moja pričakovanja, ki pa so v realnosti bila še presežena. Takšne sonaravne gozdove z bogato lesno zalogo težko najdemo v srednji Evropi. Strokovno so mene in mojega prijatelja dnevno spremljali slovenski gozdarski strokovnjaki. Profesor dr. Dušan Mlinšek nama je pripravil vzorni program ekskurzije, ki bi bil primeren tudi za večjo skupino gozdarjev in gozdnih posestnikov.

Poleg lepih gozdnih sestojev je na naju napravila močan vtis tudi gostoljubnost, ki sva jo doživljala vsak dan znova.

V prvih dneh sva pod vodstvom Huberta Dolinška spoznala pohorske gozdove, ki ležijo zahodno od Maribora. Vodja gozdne uprave Mirko Cehner nama je na območju Mislinje pokazal uspešno premeno smrekovih monokultur v mešane gozdove smreke in bukve v zadnjih petdesetih letih. Na vzorno oblikovani učni poti pri Radljah ob Dravi nas je spremljala gozdarska stro-

kovnjakinja Jerneja Čoderl. Ogledali smo si tudi Sgermov prebiralni gozd, kjer nas je presenetila z ogledom najvišje smreke v Evropi, ki meri 63 m.

Naslednji dan sta nam gozdarska strokovnjaka Leskovec in Hribernik pokazala lepe in bogate mešane gorske gozdove na območju Črne in najstarejšo slovensko lipo.

Gospa Habič, vodja urejanja gozdov v Postojni, naju je spremljala na območju Javorniškega hribovja južno od Ljubljane. Poleg velikopovršinskih pogozdovanj, ki so sledila krčitvam in prekomerni paši na Krasu, je na naju napravilo močan vtis. Cerkniško jezero kot edinstven geološki fenomen, ki poleti presahne in vode pod površjem odtečejo. Geološki zaključek je predstavljal obisk svetovno znane Postojnske jame. Tu sva spoznala, da sva kot posamezna obiskovalca deželo spoznala veliko bolje kot povprečni turist v gneči masovnega turizma.

Gozdarski strokovnjak Smrekar mi je na snežniškem pogorju pokazal jelovo-bukove gozdove, v katerih se že več kot

sto let gospodari po kontrolni metodi. V gradu Snežnik so me seznanili z zgodovino tega območja, kjer so nemški plemiči in gozdarji imeli močan vpliv. V gozdu smo obiskali še sečišče, kjer je pri redčenju delal harvester »Koenigstiger«, ki pa je imel težave z jelkami, ki so merile več kot štiri m3.

Naslednja dva dneva sem bil na najvišjih legah Slovenije na območju Triglava. Gozdarski strokovnjak Kapus me je spremljal v naravne visokogorske smrekove gozdove, ki se opazno razlikujejo od nižinskih. Nazorno so mi pokazali, da je smreka na njenih naravnih rastiščih fantastična drevesna vrsta, ki nima nič monotonega, če je gospodarjenje sonaravno. Dan je okronalo osvežilno kopanje v Blejskem jezeru.

Napeto sem pričakoval naslednji dan, ko me je profesor Mlinšek osebno spremljal v pragozd Kočevje. Zanimivi so vtisi o nastajanju rasti in propadanju na istih površinah. Posebej zanimiva je odlična kvaliteta bukev in dimenzije starih jelk. Ogleda vredni so tudi sonaravno gospodarjeni

gozdovi Kočevskega roga in velikopovršinska vseobsegajoča prekritost z gozdom. Tako lahko razumemo, da v teh gozdovih, povezanih s snežniškim pogorjem, živi večina medvedov.

Če pogledam nazaj, so name naredili najmočnejši vtis sonaravno gospodarjenje, kvaliteta sestojev in bogate lesne zaloge ter velikopovršinska pokritost Slovenije (60 %) z gozdovi. Tudi visok nivo strokovnega znanja – vsi so bili študentje pri prof. Mlinšku – se močno odraža pri gozdovih, ki so jim zaupani. Ravno tako so dobre vtise pustili dolga tradicija sonaravnega gospodarjenja z gozdovi in pred petdesetimi leti prepo-vedano golosečno gospodarjenje, vse brez kratkoročnih eksperimentov, ter pozornost in vpludnost gozdarjev do posameznega obiskovalca.

Dobil sem občutek, da je gozd v dobrih rokah in da to zna ceniti tudi tamkajšnja družba. Tako lahko brez pretiravanja ugotovimo, da iz gozdnogospodarskega vidika pomeni pristop Slovenije veliko obogatitev za EU.

Zinka Mori

Pota

Pota človeka vodijo povsod v srečo in žalost in od tod so cilji, postaje, trpljenje, je žalost in radost in veselje.

Prva je doba rožnatih potk, lepa in sončna, a hkrati povsod nevihtni oblak jo često prekrije, sončece zlato pa tudi posije.

Druga je doba zrelih poti, cvetlice na njej so otroci, veselja je polna, pa tudi skrbi, srce ljubeče takrat zaživi.

Zadnja je pot spominov in gub, po njej se prebiješ brez težkih izgub. Lep je ta zdravi zrelostni čas, prinaša nam srečo in mir na obraz.

V spomin so nam le potke zelene, ki čas jih prekriva, ni nove nobene.

Pesem

Pesem prelepa se iz grla glasi, tiha in nežna kot struna zveni, poje jo srce sebi v čast, poje jo človek, včasih na glas.

Pesem je duša, ki v tebi živi, je milo počutje, sijaj iz oči ..., če te ujame, si suženj nje ti, v žalosti, v sreči odganja skrbi.

Pesem je voda, sonce in čas, ki si ga človek vzame za nas, to je lepota tega sveta; vedno zapoj si iz cel'ga srca.

Pahernikovi gozdovi

Jerneja Čoderl, univ. dipl. inž. gozd. Zavod za gozdove Slovenije

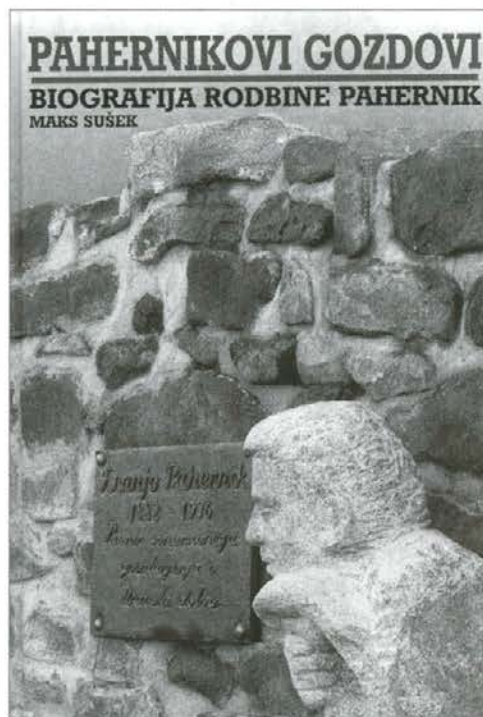
Izpod peresa upokojenega gozdarja Maksa Suška iz Radelj ob Dravi je v aprilu izšla knjiga Pahernikovi gozdovi v nakladi 400 izvodov. Kot pojasnjuje podnaslov dela Biografija rodbine Pahernik, je delo obogateno z zgodovinskimi dejstvi iz življenja Pahernikovega rodu. Spremno besedo je knjigi pripisal prof. Dušan Mlinšek, ki ugotavlja, da je inženir Franjo Pahernik dojemal in razvijal gozdarstvo kot resnično in edinstveno kulturo človeškega rodu.

Ker so Pahernikovi živeli in delovali v prostoru Vuhreda in širše okolice, izvemo v prvem delu gradiva, sočasno z biografijo rodbine Pahernik, marsikaj zanimivega iz zgodovine tega kraja.

Drugi del knjige je namenjen prikazu zgodovinskega razvoja

in trenutnega stanja Pahernikovih gozdov. Avtor prikaže

lokacije, kjer se sestoji naha-

jajo, oriše geološko podlago, rastišča in gozdne potenciale Pahernikovih sestojev. Po gozdnogospodarskem načrtu za gospodarsko enoto Radlje – desni breg za obdobje 2004–2013 povzema podatke o lesni zalogi, razmerju razvojnih faz, prirastku in možnem poseku ter o funkcijah, ki jih sestoji opravljajo.

V tretjem sklopu knjige pisec bralca seznani z učno potjo skozi Pahernikove gozdove Hudega kota. Opisana učna pot je gozdarskemu

obratu Radlje služila za razlago gozdarske doktrine za najrazličnejše skupine obiskovalcev iz Slovenije in iz tujine. Učna pot je odigrala vlogo učilnice na prostem. Na učni poti je vidna celovitost gospodarjenja s Pahernikovimi gozdovi na strokovnih temeljih.

Pahernikovi gozdovi bodo v prihodnosti z oblikovanjem Pahernikovega sklada služili kot podpora izobraževanja bodočih gozdarskih strokovnjakov. Knjiga, ki jo je gozdar Maks Sušek napisal, bo omogočila bodočim študentom, da se seznani z življenjem in delom gozdarja Franja Pahernika, ki je bil pionir sonaravnega gozdarjenja v Dravski dolini. Delo je gotovo zanimivo tudi za širši, ne le gozdarski, krog bralcev. Podoba knjige je obogatena z zanimivimi fotografijami, skicami ter preglednicami.

Junij je čebelarški mesec

Janez Bauer

**Res je, junija čebelarji zanje-
mo sadove celoletnega truda. To je čas gozdnih paš na
smrekah, malini in gozdni po-
drasti, kar predstavlja naš
glavni pridelek.**

Od prvih jutranjih žarkov čebele neutrudno obiskujejo vire medenja. Ta mesec je razvoj čebeljih družin na vrhuncu in panji so nabito polni čebel. Preko noči in zjutraj se množica čebel hladi na naših panjih. Visijo ena na drugi in se kot kakšne brade povešajo pred panjem. Počivajo in čakajo na prve sončne žarke. Ko jih obsije sonce, ali pa že prej, se podajo po okoliških travnikih in gozdnih in nabirajo medicino. To nato čebele delavke v panju predelajo v med in shranijo v satje. Najprej se zgodaj zjutraj na ogled odpravijo čebele oglednice. Poiščejo vire nektarne paše, ogledajo si, kje se pojavlja medicina

in to v obliki čebeljega plesa takoj sporočijo svojim vrstnicam. V krogih, v obliki osmice, poplesavajo po satju in vmes tresejo z zadkom. Na ta način sporočajo, kje je paša in koliko je oddaljena. Vse ostale čebele jo spremljajo, otipavajo s tipalkami in okušajo in vonjajo njen vonj. Na ta način, ki je edinstven v naravi, se čebele usmerijo v pašo in nabirajo medicino samo ene vrste. Zato lahko čebelarji točimo sortni med, to je med posamezne sorte. Najprej akacijevga, nato travniškega, smrekovega, kostanjevega in hojevega. Včasih, ko so slabše letine, ne točimo pogosto in takrat imamo mešan gozdni in mešan cvetlični med.

Čebele nabirajo medicino preko celega dne. Največji donosi so zjutraj in dopoldne. Kasnejše medenje poneha in ko je preko trideset stopinj, ne medi

nobena rastlina več. Prav tako medicino posuši močan veter, poletne nevihte pa jo sperejo. Torej je cel kup vremenskih dejavnikov, ki pogojujejo obilno čebeljo bero. Čebelam je najbolj všeč mirno soparno oblačno vreme brez dežja ali hudega vetra. Pravijo, da takrat medi vsak štor.

Količina prinesene medicine je precej odvisna tudi od oddaljenosti izvora medenja. Nekatera medenja se pojavljajo samo na nekaterih krajih in čebele moramo imeti čim bližje izvoru medenja. Čebela lahko v svojem medenem želodčku prinese največ 40 mg medicine. Pri tem pa za vsak kilometer poti porabi zase 10 mg medicine. Torej, če gre 4 kilometre daleč na pašo, za vrnitev porabi vse in domov ne prinese nič. Zato je za dobro čebelarjenje še kako pomembna lokacija čebelnjaka.

Čebelnjak naj bo čim bližje izvoru medenja, le takrat se lahko nadejamo obilne medene letine. Seveda, če bo tudi vreme za to. Največje donose opravijo čebele v krogu 500 m okrog čebelnjaka.

Ob kresi se dan obesi, nato pa se prične zopet krajšati. To začuti tudi matica v panju in njeno obnašanje se zelo spremeni. O tem, kdaj se prične novo čebelarstvo leto, pa prihodnjič.

foto Marta Krejan

Škotsko govedo na ekološki kmetiji Munk

Martina Cigler, abs. agr.

Tokrat nisem pobrskala po ba-bičini skrinji, ampak sem glede na to, da je pred vrati poletje, na pašnikih opazovala živali. In toliko bolj so pritegnile mojo pozornost, če so bile nenavadne na pogled in nevsakdanje v naših krajih.

Ena takšnih živali je dolgodla-ko škotsko višinsko govedo. Kar nekaj časa sem se pripravljala, da poiščem rejca črede, ki

se je pasla na strmih pobočjih Tolstega vrha. Sprejel me je pri-jazni gospod Mirko Gorenšek,

oče mladega gospodarja Mitje Gorenška, ki na Biotehnični fakulteti v Ljubljani študira le-sarstvo. Ostali člani družine so babica Kristina, Franc in Franc Adam ml. ter Anica in Nejc Go-renšek.

Vsi člani razen starih staršev in Nejca, ki je še dijak srednje šole, in Mitje, ki je študent, hodijo v službo. Že ob samem prihodu na kmetijo mi je bilo jasno, da so tukaj doma ljubitelji živali, kar potrdi tudi Mirko, ki raz-laga, da kljub večji del strnim pobočjem, katera še zmeraj ob-delujejo ročno, na kmetiji redijo pestro vrsto živali. In sicer ima Franci ml. veliko veselje z glicami in pritlikavimi petelinčki, ki jih pri nas imenujemo »cvr-geljni«, poleg tega pa ima za hobi še manjšo čredo koz, kate-re vodja je čistokrvni burski kozel. Pravi, da se tudi v bodočno-sti odloča za rejo samo burskih koz. Glavna atrakcija na kme-tiji je seveda že prej omenjena čreda škotske govede. Gospod Mirko ponosno pove, da kljub strašljivemu videzu živali niso prav nič nevarne, čeprav to kar težko verjameš, ko se zazreš v mogočno rogovje, ki ima včasih premer 1,2 m. Izkaže se, da so res priljudne, saj vsa čreda pri-teče na kup, ko jim Mirko po-nudi kruh in se mi poglavar črede, plemenski bik po imenu Oskar, pusti celo pobožati.

Mirko razlaga, da je odločitvi za rejo teh živali botrovalo tudi to, da praktično ne potrebu-jejo nobene nege in hleva, saj so vse leto na paši, na pašniku imajo tudi urejeno napajališče, zatočišče pred vremenskimi nepravilnostmi pa jim nudi po-krito krmišče. Pove tudi to, da je govedo izredno nezahtevno glede krme, saj praktično po-pase vse, odlično se obnese tudi v strmini, ker ima kratke in močne noge, ter ne potrebu-je nobenih močnih krmil. Čez celo leto ima na voljo tudi seno, poleti zaradi prebave, pozimi pa kot glavno hrano. Živali so odporne na bolezni, prehladov in pljučnic ne poznajo, porodi pa potekajo brez pomoči ljudi. Mirko je povedal, da se mu je

zdelo nenavadno, ko je telica povrgla mladiča kar na snegu in nobeden od njiju ni imel te-žav z zdravjem. Krave so dobre matere, z dolgo dobo dojenja in tele odstavijo same brez posega ljudi.

Pripust poteka na naraven na-čin; v čredi je več krav in telic ter bik, ki se vedno pase z njimi. Prvi dve živali so kupili v okoli-ci Mrzle gore v Trbovljah, in si-cer pri rejcu Jožetu Janu, ostale živali pa so bile uvožene iz Av-strije. Tudi Gospa Anica doda, da se ji zdi, kot da jih – v pri-merjavi z navadnim govedom – sploh ni, saj ima sedaj veliko manj dela. Živali porabijo manj krme, vendar pa tudi počasneje priraščajo. Za meso povejo, da je odlične kakovosti in ne vse-buje holesterola ter tudi pri sta-rejši živali ni »caglavo«. Okus je enak kot pri navadni govedini, vendar se Mirku zdi, da čisto majčkeno spominja na divja-čino. Glede odkupa in trženja pri nas na Koroškem še ni nič-esar urejeno, v tujini pa dosega meso dokaj visoko ceno in tudi trženje z mesnimi izdelki imajo dobro urejeno.

V čredi so poleg dveletnega bika Oskarja še osemletna kra-va Beti, Mika ima tri leta, Be-linda in Amelly dve, Bučka, ki se je povrgla na domačiji, pa je stara eno leto.

Posestvo obsega 14 ha, od tega je 7 ha obdelovalne zemlje, ostalo pa je gozd. V prihodno-sti, doda Mirko, bo verjetno Mitja čredo še povečal, saj je posestvo res zahtevno za obde-lovanje, s pašo pa te živali od-lično preprečujejo zaraščanje. Gospoda Mirka sem povpraša-la, če je na Koroškem še kakšen rejec, in odgovoril je, da je na Strojni kmetiji Kobovc, ena je na Ojstrici pri Dravogradu ter ena v Podgorju pri Slovenj Gradcu.

Po okusni malici, ki jo je pri-pravila gospa Anica, sem se po-slovila ter obljubila, da se zago-tovo vrnem pogledat mladičke, ki se bodo povrgli nekje proti koncu junija.

Na koncu pa naj kot zanimivost

povem nekaj o izvoru te zani-mive živali.

Prvotna domovina je, kot že nji-hovo ime pove, višavje Škotske, na kar so živali tudi odlično prilagojene. Verjetno so nekoč, kot njihovi bližnji sorodniki himalajski jaki, živele divje; po-datkov, kdo jih je pravzaprav začel udomačevati ter rediti, ni točnih, verjetno pa so bila to starodavna ljudstva Vikingi ali Kelti in ostali. Vsekakor jim je ostalo kar nekaj značilnosti, ki so se razvile, ko so skozi stolet-ja živele kot divje živali: močan čredni nagon, močne noge s tr-dimi parklji, prilagojenimi na hribovit svet, nizka rast (v vi-hru merijo za dobrih 10 cm manj kot domače govedo), prav tako pa imajo dobro razvit sluh in vonj. Posledica življenja na pro-stem in v višavju je tudi gost dlakav kožuh, nasploh imajo tudi pri nas raje zimo, vroči-na jim ne odgovarja najbolj. Kljub temu, da jih redi človek, se krave ne pustijo molsti, prav tako se ne pustijo negovati kot ostalo govedo (krtačenje ...), porezovanje parkljev pa sploh ni potrebno. Čredni nagon po-meni večjo varnost, in mož-nost učinkovitejše obrambe pred plenilci pri divježivečem govedu. Prav tako so verjetno še danes v škotskem višavju divje črede ali pa podivjani pri-merki, kot je to značilno v An-gliji in Avstraliji. Seveda pa so verjetno z različnimi selekcijami in križanji vzgojili tudi razli-čico kratkodlakega škotskega goveda, o katerem pa žal ni-sem našla podatkov. Vsekakor je žalostno, da so s pretiranim lovom iztrebili toliko vrst ži-vali, tudi prednika današnjega divjega in domačega goveda, tura, katerega zadnji primerek je poginil leta 1627. Prav tako so skozi stoletja začeli udoma-čevati divje vrste goveda, npr. jake, bizone, vodne bivole ..., ampak prav vse pasme so dra-gocene in jih je potrebno varo-vati, saj so genska banka, ki bo še kako prišla prav pri obliko-vanju novih pasem in njihovih križancev.

Foto: F. Jurač

Na kaj smo pozorni pri skladiščenju fitofarmacevtskega sredstva – FFS

Tatjana Krejan Košan, univ. dipl. inž. agr.

Veliko je razlogov za izbiro ustreznega prostora za skladiščenje FFS, najpomembnejši pa so seveda varovanje zdravja, okolja in kemijske učinkovitosti sredstva.

Kot pripomoček za pravilno izbiro skladišča, v katerem boste varno hranili svoja FFS in z njimi tudi ustrezno rokovali, vam naj služijo sledeče informacije.

1. Izbira primernega skladišča FFS

Skladiščni prostor lahko predstavljajo omara, poseben prostor ali ograjeno področje, odvisno od količine in vrste sredstev, ki jih uporabnik FFS skladišči. Pri mnogih kmetih bo za skladiščenje zadostovala omara, so pa tudi večji potrošniki, kjer bo temu bolj smiselno nameniti celoten prostor. Ograjeno področje pride v poštev pri kakšnih veletrgovcih, kjer bi del nekega večjega ustreznega skladišča namenili tudi za FFS. Skladiščni prostor je lahko že neka odslužena lesena omara, ki je opremljena z nekaj policami in se da v primeru razlitja oz. razsutja sredstva dobro očistiti.

2. Zagotovljena varnost

Varnost velja za enega od temeljnih elementov dobrega upravljanja s skladiščem, pa če gre za majhne količine nekega sredstva v omari pri fizični osebi ali pa za ogromne količine v sofisticiranem skladišču kemijskega holdinga.

Skladišče mora biti zaklenjeno in ves čas zaprto, s čimer je preprečen dostop otrokom, živalim, nepooblaščenim osebam, hišnim živalim in še kakšnim nepovabljenim gostom (tudi zaščita pred vandali). Zaklepanje mora biti enostavno.

3. Zagotovljena zaščita okolja

Preprečiti onesnaženje vode, če skladišče predstavlja celoten prostor – je brez odtoka. V skladišču se poleg FFS ne hranijo gorljivih materialov (bencin ...), odpadnega papirja, raznih cunj, krp (naoljene, zamaščene ...). Za primer, da pride do razlitja ali razsutja FFS, mora biti v skladišču na voljo negorljiva posoda z absorbentom, kar lahko predstavlja tudi plastična posoda s peskom.

4. Zagotovljena zaščita pred onesnaženjem s FFS

V skladišču s FFS ne smejo biti shranjena hrana, krma, semena, gnojila, veterinarska zdravila, tobak, osebna oprema (delovna obleka), čistila (zaradi morebitne zamenjave), razni stroji, oprema ...

5. Urejenost skladišča za ohranjanje učinkovitosti FFS

Zagotoviti moramo primerno temperaturo, ki ne sme biti pod lediščem in nad 30° C, ker nekatera FFS tega ne prenesejo in pride do fizikalno kemijskih sprememb – kar je vedno navedeno tudi v navodilu o uporabi. Zagotoviti je treba tudi primerno svetlobo, nikakor ne izpostavljati direktnim sončnim žarkom ali drugim virom toplote, če je potrebno pa tudi dodatno osvetliti skladišče. Pomembna je ventilacija in da je prostor suh, zaščiten pred visoko zračno vlago, lahko tudi pred poplavi.

6. Urejenost skladišča za varno delo

FFS so v skladišču shranjena tako, da so lahko dosegljiva in

vidna. Hranijo se v originalni embalaži – sredstev nikoli ne prelivamo v drugo embalažo. Biti morajo dobro zaprta, da ne prihaja do izhlapevanja. Etiketa na sredstvu mora ostati nedotaknjena in čitljiva. Če je skladiščeno hlapljivo sredstvo, je priporočeno, da se skladišči ločeno. V zaklenjenem skladišču moramo posebej, torej ločeno, hraniti skupaj nevarne odpadke (FFS s pretečenimi roki in embalažo, ki je nevarni odpadke – označena z oznako T); na tem mestu se hranijo do pravilnega odlaganja oz. odstranitve embalaže.

7. Dolžnosti uporabnika:

- obvezno vedno prebrati navodila o uporabi, saj imajo nekatera FFS specifične zahteve za skladiščenje, ki se jih ne da posploševati in jih je zato treba **skladiščiti v skladu s priporočili**;
- sproti kontrolirati roke uporabnosti;
- zelo dobro je, da je že zunaj na skladišču označeno, da so v njem spravljene nevarne snovi, tudi pri kmetih.

Kokcidioza pri kuncih

Martina Sušec, dr. vet. med, VP Slovenj Gradec

Kokcidioza je nalezljiva bolezen, za katero lahko zbolijo vse vrste živali, predvsem perutnina, kunci, govedo, prašiči, ovce, divje ptice in celo ribe. Povzročajo jo znotrajcelični paraziti (Eimeria, Isospora), ki zajedajo v sluznici prebavil.

Endoparaziti se za spremembo od mikro-bov v organizmu gostitelja ne razmnožujejo neomejeno. Gostitelj poveča število notranjih parazitov s ponovno invazijo (reinvazija). Invazija poteka preko jajčec ali razvojnih stadijev parazitov. Razvojni cikel je zapleten in poteka v več fazah. Kokcidije

posebno ogrožajo mlajše živali in zaradi slabšega prirasta in pogina povzročajo v kunčereji veliko gospodarsko škodo. Bolezen poteka v dveh oblikah:

Črevesna kokcidioza

Črevesno kokcidiozo povzroča več vrst Eimerij, najpogostejše pa nastopajo Eimeria magna, Eimeria perforans in Eimeria media. Pri vsaki pasaji se razmnožujejo skozi gostitelja in se izločajo v vse večjih količinah. V svojem ciklusu morajo del razvoja opraviti zunaj gostitelja in šele po zunanjem delu razvoja so sposobne za invazijo.

Klinična slika: prizadet je epitel črevesne sluznice, zato se pojavijo sluzava driska in prebavne motnje. Če pride do ponovne invazije, se vnetje širi, prebava je vse bolj prizadeta, žival hitro hujša, blato je vodeno in vsebuje sluz, lahko pa je tudi krvavo. Živali so dehidrirane, apatične, bledih sluznic in imajo napet trebuh. V zadnjem stadiju se pojavijo krči in ohromelost. Smrt nastopi zaradi oslabelosti in zastrupitve. Smrtnost je zlasti med mlajšimi živalmi zelo visoka. Zdravljenje: kokcidiozo zdravimo s sulfonamidi in drugimi kokcidioterapevtiki. Pet dni zapovrstjo dajemo zdravilo v vodo za pitje. Terapijo čez en teden ponovimo.

Preprečevanje: preprečevati je treba vnos s kliconosci – karantena vsaj 14 dni, medtem pa opravimo dve mikroskopski preiskavi iztrebkov. Potrebno je zatiranje škodljivih glodalcev, ki lahko za kokcidiozo tudi sami zbolijo, in razkuževanje s sredstvi, ki imajo kokcidiodiden spekter delovanja, npr. virkon S in OO-Cide. Velikega pomena je preprečevanje reinvazije. To dosežemo s čim večjo čistočo hleva in tako, da ne hranimo s tal. Zelo je pomembno tudi, da živali ne izpostavimo stresu. Kokcidioze preventivno zatiramo tudi s sulfonamidi v vodi za pitje po določenem programu.

Kokcidioza - jetrna

Kokcidie pridejo v jetra s krv-

nim obtokom iz črevesja. Parazitirajo v epiteliju žolčnih kanalov. Povzročitelj je Eimeria stidae.

Klinična slika: žolčni kanali se vnamejo, žival počasi hujša, nima teka in je napeta. V glavnem so simptomi podobni kot pri črevesni kokcidiozi. Pri masovni invaziji žival pogine v šestih tednih.

Raztelesbeni izvid: na jetrih najdemo vozličke do velikosti grahovega zrna. Te vozličke opazimo tudi na prerezu jeter. V vozličkih je najprej smetana-masa, ki se kasneje sirasto zgosti.

Zdravimo in preprečujemo kot pri črevesni obliki.

Breskev

Milena Cigler Gregorc, inž. agr.

To je nedvomno sadež, ki se po lepoti lahko meri z marelicami ali jagodami in jih morda zaradi izredne barvitosti celo prekaša. A ta sad ni lep le od zunaj, ima dokaj zanimivo vsebino, zato se je lotimo. Danes je pozna ura, ko to pišem, zato se je pesniški navdih pritajil, je pa oživel spomin na »lušno banalno« popevko Breskvice, katere so menda sinonim za mlade doraščajoče »žogice« pod majicami spomladansko razposajenih dekličev (priredba). »[...] pa bodo deklicam v mraku oči zažarele, pa se jim bodo čez nedrja majice bele napele [...],« če se prav spominjam verza, če ne, mi naj Minatti pač odpusti. Torej, če že lastni navdih stavka, si pa sposodimo pesmico

(Minattiju odstopim honorar za avtorstvo ali pa bo dobil zaboj breskev).

Zdaj pa k breskvam, tistim praviim. Domovina breskve je Kitajska, toda udomačena je tako v srednji in južni Evropi, kot v ZDA, Novi Zelandiji, Južni Afriki in še kje. Večino breskev pri nas uvozimo iz Italije, domače breskve pa pridelujejo Brici, Koprčani in okolica, Krško severniški bazen in še kdo.

Rdečerumena barva lupine da slutiti na veliko količino karotinov (rastlinsko barvilo) v lupini in v mesu. Breskve se z rumeno in dlakavo površino branijo pred žuželkami, glivami, bakterijami ... Ksantofili (rumena barvila) varujejo sadež pred premočno sončno svetlobo.

Breskev je tipično sadje za stresne dneve, saj varuje celice in nam tako povečuje odpornost in vitalnost. Velika količina niacina (B3 vitamin) nam v povezavi z magnezijem, selenom in cinkom vedri razpoloženje in preganja nemir in živčnost. Torej, če ponovim o zdravilnosti breskev:

- krepijo imunski sistem in varujejo pred prostimi radikali;
- krepijo vezivna tkiva, srce in krvni obtok;
- zvečujejo odpornost proti stresu;
- pomagajo pri živčnosti, nemiru, razdražljivosti;
- pospešujejo gibanje hrane po prebavnem traktu, odpravlja jo zaprtost;
- ker delujejo odvajalno, pomagajo pri hujšanju.

Previdno pri nakupu breskev! Velja jih dobro oprati, osebe z alergijo naj jih lupijo, ker so pri pridelavi obvezna nekatera škropljenja (breskova kodravost idr.). Domače so manj škropljene kot uvožene. Najmanj škropljene so na sadnem vrtu, če ga, dragi bralec, imaš! Operimo jih obvezno z vročo in

hladno vodo in kupujemo jih v trgovini z zdravo hrano!

Breskve so zelo cenjene tudi v kozmetiki! Mimogrede, nasvet bralkam: napravite si masko iz rezin breskev za obraz in presenečene boste nad izidom oz. izgledom kože po dvajsetminutnem »maskiranju« Lepota iz shrambe in ne iz drogerije (če se le da).

Sedaj pa h kulinariki: BRESKOVA SKUTA

Sestavine za 4 osebe:

4 sveže zrele breskve

250 g skute

1 jedilna žlica medu

1 jedilna žlica limoninega soka

1 noževa konica vanilijevega sladkorja

Breskve poparimo s kropom in jih olupimo. Zrežemo jih na koščke. Skuto zmešamo z medom, limoninim sokom in vanilijevim sladkorjem, vmešamo koščke breskev, naložimo v skodelice in ohladimo v hladilniku.

Vir: Klaus Oberbeil in Cristiane Lentz: Zdravilna moč sadja in zelenjave.

Svetovni dan brez tobaka, 31. maj 2005

Marijana Kašnik Janet, regijski koordinator zdravstvene vzgoje in promocije zdravja

Kajenje predstavlja kljub številnim uspešnim zdravstvenim ukrepom in nižanju števila kadičev še vedno enega najobsežnejših javno-zdravstvenih problemov. V članicah EU umre zaradi tobaka približno 650.000 ljudi vsako leto. Že več kot pol stoletja imamo dokaze, da tobak ubija. Skoraj ne mine dan, da se ne bi pojavila študija, ki predstavlja podatke o tveganju uporabe tobaka. Hkrati pa vsak dan na tisoče mladih deklet in fantov po vsem svetu okuša svojo prvo cigareto.

Slovenija je pri obvladovanju tobačne epidemije relativno uspešna. V zadnjih letih nam je s sprejetjem restriktivne zakonodaje in s številnimi medijskimi aktivnostmi ter izobraževalnimi programi uspelo znižati število kadičev. Vendar v Sloveniji še vedno vseeno zbolijo in umre preveč ljudi zaradi škodljivega učinka tobaka, bodisi zaradi aktivnega ali pasivnega kajenja. Svetovna zdravstvena organizacija je letošnji Svetovni dan brez tobaka, ki ga obeležujemo 31. maja, z motom **Zdravstveni delavci in nadzor nad tobakom** posvetila zdravstvenim delavcem. Namen je bil vzpodbuditi zdravstvene delavce, da bi se še bolj aktivno vključili v prizadevanja za zmanjševanje kajenja. Zdravstveni delavci imajo neprecenljivo vlogo pri izvajanju preventivnih ukrepov na področju tobaka. Ker imajo potrebno znanje o vplivih kajenja na zdravje kadičev in oseb v njegovi bližini, lahko svoje znanje vsakodnevno posredujejo bolnikom in njihovim svojcem. Svetujejo in pomagajo lahko pri opuščanju kajenja, pomembna pa je tudi njihova vloga pri preprečevanju začetka kajenja. Raziskave kažejo, da je že kratek posvet z zdravstvenim delavcem o nevarnostih kajenja in pomenu prenehanja, eden najučinkovitejših in cenovno ugodnih ukrepov za zmanjševanje kajenja.

Kako je s kajenjem na koroškem?

Predstavili vam bomo glavne ugotovitve treh raziskav, v kate-

re so bili vključeni tudi prebivalci koroške regije.

1. Dejavniki tveganja za nenalezljive bolezni pri odraslih prebivalcih Slovenije (2004)

Z namenom pridobiti več podatkov o najbolj ogroženih skupinah prebivalstva, je bila v lanskem letu v Sloveniji izvedena druga raziskava po metodologiji SZO CINDI Health Monitor, imenovana Dejavniki tveganja za nenalezljive bolezni pri odraslih prebivalcih Slovenije. Nastala je kot skupen projekt Ministrstva za zdravje, Cindi Slovenija, Inštituta za socialno medicino MF, Inštituta za varovanje zdravja in regijskih zavodov za zdravstveno varstvo. Raziskava je zajela naključno izbran vzorec oseb v starosti od 25 do 64 let.

Splošna odzivnost Korošcev na pošto anketo je bila dokaj dobra: od 577 poslanih vprašalnikov je bilo vrnjenih 378 (66 %). Raziskava je zajela tudi vprašanja glede kajenja tobaka. Navedli bomo nekaj pomembnejših podatkov.

Več kot polovica anketirancev, 53 %, je izjavila, da ne kadi in tudi niso nikoli kadili. 25 % je nekdanjih kadičev, ki so s kajenjem prenehali, 20 % anketiranih pa je kadičev. 23 % moških in 18 % žensk. V primerjavi z raziskavo iz leta 2001 se je delež kadičev zmanjšal za 2 %, predvsem na račun moških. Samo 42,5 % anketiranih je na-

vedlo, da skoraj nikoli niso izpostavljeni tobačnemu dimu, preostali anketirani pa so mu izpostavljeni za krajši ali daljši čas (do 1 ure 29 %, 1 do 5 ur 14,5 %, več kot 5 ur 13,5 % anketiranih).

S starostjo delež kadičev, ki pokadijo 21 cigaret in več, narašča. Ta podatek potrjuje, da je nikotin droga, ki povzroča fizično odvisnost. Torej, kdor ne neha kaditi, mora za enak učinek pokaditi vedno več.

2. Pasivno kajenje (2003)

V okviru zdravstveno-vzgojnega projekta Zaščitimo nosečnice, nerojene otroke, dojenčke in otroke pred pasivnim kajenjem in škodljivim vplivom alkohola je bila lani (2004) v Sloveniji izvedena raziskava o kajenju med bodočimi starši. Raziskavo je vodil Inštitut za varovanje zdravja RS v sodelovanju z regionalnimi ZZV. V nadaljevanju je prikazanih nekaj podatkov za koroško regijo.

Na Koroškem smo anketirali 254 bodočih staršev, od tega 159 mamic (63 %) in 95 (37 %) očetov. Zajeti anketirani so bili stari od 19 do 44 let. Povprečna starost je bila 31 let.

Delež kadičev med bodočimi starši: 55 % anketiranih bodočih staršev ni še nikoli kadilo, 28 % je bivših kadičev, 17 % pa se je opredelilo za kadičev. Glede na spol je med anketiranimi manj kadičev kot kadičev. Za kadičev se je opredelilo 8 % bodočih mamic in 33 % bodočih očetov.

Pasivno kajenje: v stanovanju, kjer živijo bodoče mame, je 70 % anketiranih staršev odgovorilo, da nihče ne kadi, 30 % pa jih je izpostavljenih pasivnemu kajenju.

Glede izpostavljenosti pasivnemu kajenju v službi je iz analize podatkov razvidno, da je 17 % anketiranih zaposlenih bodočih mamic izpostavljenih pasivnemu kajenju v službi.

Mnenje bodočih staršev o škodljivosti kajenja: na vprašanje, če

menijo, da kajenje v času nosečnosti škodi plodu, je 93 % anketiranih bodočih staršev odgovorilo z da, 1 % jih meni, da kajenje ne škodi plodu, kar 6 % pa jih je ne ve.

Na vprašanje, ali menijo, da je za dojenčka ali malega otroka škodljivo, če se zadržuje v bližini kadičev ali v prostorih, kjer se kadi tobak, je 98 % anketiranih bodočih staršev odgovorilo, da je to škodljivo, 1 % jih je odgovorilo, da ni škodljivo, 1 % pa ne ve.

3. Raziskava ESPAD (2003)

V Sloveniji se delež mladih kadičev veča. Na Koroškem je bil leta 2003 po podatkih raziskave ESPAD tobak druga najpogostejša droga med mladimi (prva je alkohol). 74 % anketiranih dijakov v starosti od 15 do 16 let je že kadilo cigarete (76,2 % fantov in 72,4 % deklet). 30 % je rednih kadičev, torej so kajenje že vgradili v svoj življenjski slog. S kajenjem najpogostejše pričnejo zelo zgodaj, že v starosti 11 let ali manj, z rednim kajenjem pa najpogostejše pričnejo v starosti 15 let.

Dobra polovica dijakov meni, da občasno kajenje ne predstavlja tveganja za zdravje ali pa je to tveganje le rahlo. Za kajenje enega ali več zavojčkov cigaret dnevno malo več kot polovica dijakov ocenjuje, da je takšno početje zelo tvegano za zdravje, ostali pa so se opredelili za zmerno, manjšo ali pa sploh nobeno tveganje. Cigarete so po mnenju dijakov med najlažje dostopnimi drogami.

Svetovni dan brez tobaka nam nalaga dolžnost, da javnost opozorimo na vse posledice, ki jih prinaša uporaba tobaka, ponuja pa nam tudi priložnost, da na področju, kjer delujemo, storimo kar največ in na način, ki bo čim bolj uspešen.

Odprta razstava maket kozolcev – toplarjev Mislinjske doline v Andeškem hramu v Slovenj Gradcu

Stanko Hovnik

Projekt Toplarji v Mislinjski dolini je večletno delo dijakov in učiteljev Poklicne gostinske in lesarske šole iz Slovenj Gradca,

ki še traja. Prvotni namen tega projekta je ohranjanje kulturne dediščine kraja, zajema pa raziskavo toplarjev na tem področju

in izdelavo maket tistih toplarjev, ki so kulturni spomeniki. V letu 1998/1999 je skupina dijakov pod mentorstvom Milene

hrast ...). V maketah so zajete in vidne vse značilnosti posameznih toplarjev, torej celotna konstrukcija, tesarske vezi, de-

Makete so razstavljene v Andeškem hramu v Slovenj Gradcu

Toplarji v Mislinjski dolini

Ob otvoritvi razstave maket kozolcev

Škodnik izdelala raziskovalno nalogo, v kateri so evidentirani toplarji s tega področja. Za boljše ponazoritev so lokacijo obstoječih toplarjev vrisali na topografsko karto Mislinjske doline v merilu 1 : 75000.

V letih 2001 in 2002 so dijaki pod mentorstvom Ivana Škodnika izdelali makete vseh dvanajstih toplarjev, ki so spomeniško zaščiteni. Makete so izdelane v merilu 1 : 20 in pri njih so uporabljeni enaki materiali kot pri originalih, torej pri obstoječih objektih v naravi. Osnovni konstrukcijski material je les (smreka, macesen,

koracija čelnih sten in ostalih elementov.

Makete toplarjev so razstavljali tudi v tujini, in sicer leta 2003 v Rosenheimu v Nemčiji in naslednje leto ob vstopu Slovenije v Evropsko unijo v Münchnu.

Tokrat so makete razstavljene v prostorih Andeškega hrama v Slovenj Gradcu, razstavo pa si je možno ogledati v dogovoru s turistično pisarno vsak dan do septembra 2005. Poleg maket toplarjev je na razstavi možno videti tudi maketo Herčeve žage in mlina iz Tomaške vasi.

Borza znanja

**BORZA
ZNANJA**

SLOVENJ GRADEC
tel. 02 88 38 30

Na Borzi znanja Slovenj Gradec iščemo nove člane, ki bi znali

- brati z dlani in
- opremljati in urejati prostore s tehniko feng-shui.

Naši člani pa vam lahko pomagajo z

- znanji nemškega in angleškega jezika,

- znanji matematike za osnovne in srednje šole,
- naučijo vas lahko različnih ročnih spretnosti,
- afriških plesov ter
- igranja na kitaro in klavir.

Če želite tudi vi ponuditi ali iskati znanje s pomočjo Borze znanja Slovenj Gradec, vas

vljudno vabimo, da nas pokličete po telefonu (02) 88 46 402 ali nas obiščete v Javnem zavodu MOCIS na Partizanski 16 v Slovenj Gradcu. Z veseljem vam bomo pomagali!

60 let zadnje bitke na Poljani

Stanko Hovnik

Zadnja bitka na Poljani je bila zelo huda. Tu se je končala druga svetovna vojna v Evropi. Na proslavi ob 60. obletnici konca druge svetovne vojne pri spomeniku svobode na Poljani pri Prevaljah se je zbralo v soboto, 14. 5. 2005, okoli 3000 ljudi, ki so se tako spomnili zadnjih bojev druge svetovne vojne v Evropi. Kljub podpisu brezpogojne kapitulacije Nemčije je v dneh od 9. do 15. maja v teh krajih Koroške bilo še veliko žrtev.

»Bitka je bila kratka in huda,« se je zgodovinskih dogodkov spomnil tedaj politični komisar 14. divizije, general Ivan Dolničar. »14. in 15. maja 1945 smo k predaji orožja prisilili močno kolaborantsko vojsko, okoli 400 tisoč ljudi. Njihova želja je bila priti prek Avstrije v Nemčijo,« je takratno dogajanje pojasnil Dolničar. Poudaril je zgodovinski pomen teh zadnjih bojev: »Na te dogodke je država lahko le ponosna, dati jim je treba večjo, mednarodno težo.« Slavnostnega govornika, obrambnega ministra Karla Erjavca, je opomnil, da bi bilo lepo, če bi se slovesnosti udeležilo več ministrov. Erjavec je v slavnostnem govoru povedal, da odgovornost in spoštovanje do domovine ne smeta imeti ideoloških predznakov. V javnosti so občasno izraženi pomisleki o smiselnosti in ra-

cionalnosti odpora proti v vseh pogledih močnejšemu nasprotniku, češ da bi se druga svetovna vojna končala tudi brez našega prispevka in morebiti celo z manj slovenskimi žrtvami, je prepričan minister. »Ker pa je zgodovina tudi učiteljica življenja, moramo številne izkušnje in preizkušnje, ki jih je naš narod preživel v minulih desetletjih, pravilno ovrednotiti. Preteklost nikoli več ne sme postati razlog za usodne razko-

le in tragične napake, naučiti se moramo živeti z lastnimi zgodovinskimi dejstvi ter priznati naše pretekle svetle in temne trenutke,« o dogodkih meni Erjavec.

Kot je povedal župan občine Prevalje Matic Tasič, je bila druga svetovna vojna katastrofa in morija človeštva, v opojnem zanosu zmage nad okupatorji pa so se dogajale tudi krivice. Spregovoril je tudi predsednik borčevske organizacije Janez

Stanovnik in se organizatorjem zahvalil za tako dobro organizirano proslavo.

Med kulturnim programom se je ob odru pojavila partizanska enota Triglav. Podobne enote, ki negujejo tradicije svojih predhodnikov, imajo tudi v Angliji in Franciji pa še kje. »Mi smo dali naše obleke sešiti po angleških originalih, ki so bili partizani zavezniške države,« pravi njihov vodja, Aleš Čarman. »Saj so ravno partizanske

Proslava ob 60-letnici konca druge svetovne vojne na Poljani

Na proslavi je govoril minister Karel Erjavec

enote po uradnem koncu vojne z oboroženim spopadom dokončno umirile in razorožile okupatorje na Poljani ter končale drugo svetovno vojno.

Na Poljani so spominu na žrtve položili vence, poklonili pa so se tudi diplomat iz Velike Britanije Tim Simmons, Dimitrij Cvetkov, diplomat iz Rusije, ter mnogi drugi gostje iz domovine in tujine.

Organizatorji prireditve so se zelo potrudili, saj so pripravili bogat kulturni program, kjer ni manjkalo pevskih zborov, harmonikašev, recitatorjev in godbe na pihala.

40 let RTV pretvornika Plešivec, Uršlja gora (1696 m)

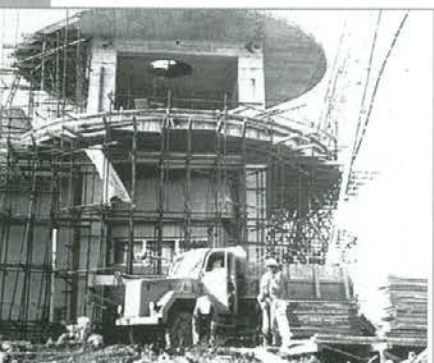
Bojan M. Debelak

Ali v tem času še kdo pred televizorjem razmišlja, od kod prihaja sprejemni signal? Letos oktobra mineva štirideset let postavitve in delovanja televizijskega pretvornika na Uršlji gori. Začetki razmišljanja o njegovi gradnji segajo na začetek šestdesetih let prejšnjega stoletja.

Začetki novogradnje (1962)

S Plešivca (ime je dobil zaradi gole »glave«), ki ga domačini imenujejo Uršlja gora, se ponuja prostran razgled na ozemlje južno od Pohorja, ki se v jugovzhodni smeri konča ob Sljemeni pri Zagrebu, na jugu pa ob hribih od Trdinovega vrha do Snežnika. Jugozahodno seže

Gradnja oddajnega centra

pogled vse do Nanosa in ob izjemni vidljivosti celo do Tržaškega zaliva, severno in severozahodno pa daleč onstran meja v dolino med planinama Golica in Svinja ter preko Velikovca in Gosposvetskega polja do hribov, ki na severu obrobajo Vrbsko in Osojsko jezero.

Brez dvoma so izrazito izpo-

stičen. Iz različnih krajev naše doline in celo čez državno mejo so dosegli zveze. Naj omenim, da je bila prava UKV zveza med Jugoslavijo in tujo državo med našim radioamaterjem YU3CW (Zdravko Vezjak) in OE8PE (Emil Piskernik).

Začetek novega obdobja

Nato pa je nastopilo novo obdo-

Kronološki pregled dogodkov na OC Plešivec

- 15. maj 1959 *Prvi ogled lokacije na Plešivcu (Rojc, Pohar, Milavec, Pipan)*
- Marec 1961 *Izdelan osnutek investicijskega programa*
- Julij 1961 *Izdelan idejni projekt za objekt (Marko Hočevnar)*
- 04. avg. 1961 *Podpis pogodbe za izvedbo gradbenih del z Gradbenim podjetjem Slovenj Gradec*
- Avg. 1961 *Pripravljalna gradbena dela*
- Okt. 1961 *Sprejet investicijski program in naročilo projektne dokumentacije pri projektantskem podjetju Komuna iz Maribora*
- Avgust 1962 *Postavitve prvotnega stolpa do višine 25m*
- 28. okt. 1962 *Prvič elektrika na Plešivcu*
- 12. nov. 1962 *Pričel redno delovati UKV oddajnik BGH 250W za 1. radijski program*

stavljeno in kot na dlani primerno lokacijo na Uršlji gori že nekaj let pred tem preizkušali s svojimi doma narejenimi primopredajniki radioamaterji iz radiokluba Ravne na Koroškem S59EHI (YU3DCD). Prav tja, kamor seže oko, lahko sežejo tudi elektromagnetni valovi. Vso opremo, vključno z anodno baterijo, ki je tehtala kar nekaj kilogramov, so pionirji radioamaterstva na Koroškem – Zdravko Vezjak, YU3CW, Fric Tratnik, Jože Kert, Mirko Lečnik – Žlici, Alfonz Pavšer, Ivan Pačnik st. in Janko Čas – prenašali v nahrbtnikih 1696 m visoko in preizkušali prve radioamaterske zveze na UKV področju z Uršlje gore. Prav nemirnost in raziskovanje nečesa novega na področju radijskih valov in elektronike Zdravku Vezjaku nista dala nikoli miru in je bil vseskozi na čelu z idejami, ki jih je pravi čas, na pravem mestu in brez skrivanja podajal svojim prijateljem soustanoviteljem, leta 1953 ustanovljenega radiokluba S59EHI (YU3DCD).

Uspeh je bil za tiste čase fanta-

bje. Začelo se je šušljati, da bodo tudi v Jugoslaviji kmalu uredili televizijo. Televizija v Avstriji je že bila na pohodu. V Ljubljani so se o tem že kar resno pogovarjali. Pa se je takoj ponudila nova prilika in nov izziv za radioamaterje na Ravnah na Koroškem. Še posebej so se koroški radioamaterji hoteli izkazati na 2. skupščini radioamaterske zveze Slovenije (1959), katere organizator je bil radioklub Ravne na Koroškem S59EHI (YU3DCD). Članom skupščine in občanom so želeli pripraviti presenečenje. Nekdo je predlagal, da bi na vrhu Uršlje gore postavili pretvornik in TV antene. Zgornja bi sprejemala TV signal z avstrijskega pretvornika Šekelj, spodnja, ki bi bila obrnjena proti Ravnah na Koroškem, pa bi oddajala TV signal. Sprejemno anteno in predelan TV sprejemnik – 600 vrst na naš standard – so hitro predelali in vse instalirali v takratnem Domu železarjev. Velik stolp z več sprejemnimi antenami na strehi je oznanjal, da je na pohodu televizija. Ko je bila pripravljena vsa tehnika

in oprema, so se spogledovali, kako bodo to prenesli na vrh.

Nekdo se je oglašil: »Če so lahko na vrhu postavili cerkev (najvišje ležeča cerkev v Sloveniji, sv. Uršula, zgrajena med 15. in 16. stoletjem), bomo pa še mi to ropotijo.« Tisti dan, ko so postavljali vso opremo na Uršlji gori, je bila planinska koča do prvega nadstropja v snegu in megla je pokrivala ves vrh. Vso montažo in preizkus prvega TV signala, poslanega v dolino, so delali v megli in izključno preko lastnih UKV zvez.

Dan pozneje, na 2. skupščini, je bila otvoritev televizije na Ravnah. In delovalo je. Sicer je bila TV slika iz Avstrije malo meglena in zasnežena, ton pa je bil zelo dober in navdušenje je bilo na višku. Kar pa ni trajalo dolgo, saj je po nekaj dneh vihar na gori vse porušil.

Priskočili so na pomoč

Predstavniki Radia Ljubljana, inženirji France Milavec, Zmago Pipan, Stane Rojec in Miha Pavlič, so izvedeli za radioamaterska prizadevanja in obljubili pomoč, da bi na Ravnah na Koroškem lahko gledali slovenski televizijski program. Oddajnik na Uršlji gori bi postavili, vendar pa mora biti na vrh gore speljan daljnovod visoke napetosti. Ustanovljen je bil Akcijski odbor za izgradnjo visokonapetostnega daljnovoda na Uršljo goro. Iz zapisnikov iz leta 1961 in 1962 je razvidno, da so pri sofinanciranju in izgradnji daljnovoda, transformatorja in kamionske ceste sodelovali KGG Slovenj Gradec za ureditev ceste, Železarna Ravne na Koroškem je dala prispevek za daljnovod in transformatorsko postajo, Elektro Slovenj Gradec je sofinanciral izgradnjo daljnovoda in pomagal z dodatnimi sredstvi akcijskega odbora v Dravski in Mežiški dolini, pomagal pa je tudi rudnik Mežica. Po prvotnem izračunu, ki ga je predhodno potrdil Okrajni ljudski odbor odseka za gospodarstvo Maribor triindvajsetega avgusta

1962, je bila ocenjena vrednost izgradnje daljnovoda 16.931,-449 din.

Predsednik Akcijskega odbora, Gregor Klančnik, je k sodelovanju povabil ing. Cirila Misleja in Kemokombinat Velenje, Ošlovnik TEE Šoštanj, Ernest Žgank Rudnik Velenje, ing. Mali in Močilnik obč. LO Šoštanj in Kanduč obč. LO Dravograd. Vsi omenjeni so se dne 13. 11. 1962 odzvali in potrdili finančno sodelovanje pri izgradnji in dokončanju del elektrifikacije Uršlje gore.

Od vloge za gradbeno dovoljenje, ki jo je dne 12. 9. 1962 vložil Elektro Slovenj Gradec, in do izdaje dovoljenja za obratovanje visokonapetostnega daljnovoda dne 19. 9. 1963, je za takratni čas in v posebnih pogojih novogradnja svojevrstni rekord. Od idejnih načrtov pa do 28. oktobra 1962, ko je še neuradno prvič zasvetila luč na gori, so si zasluženo oddahnili ing. Franjo Geč, Maks Ledl in direktor Elektra Slovenj Gradec, Bojan Debelak. Projekt je izdelal Elektroprojekt Ljubljana.

DV ima 42 stojnih mest in na vrhu gore preko VN 375 m zemeljskega kablovoda napaja OC Plešivec. Večina materiala je bila na goro prinesena s konjsko vprego, kar pa konji niso potegnili, se je neslo v nahrbtnik ali prosto na ramenih.

24. julija 1962 je bil v prostorih občinske skupščine Slovenj Gradec posvet s predstavniki RTV Ljubljana (generalni direktor, ing. Boris Mikoš, ing. Stane Rojec, ing. Miha Pavlič, ing. arhitekt Marko Hočevar) o odpravi dokončnih ovir, ki otežkočajo gradnjo oddajnika. Na podlagi oglada ceste pod vrhom Uršlje gore so ugotovili, da zadnji cestni vzpon (23,4 %) ni uporaben za dovoz potrebne opreme za TV pretvornik. Po izčrpnih debati so se odločili za postavitev tovarne žičnice, ki je v goro zarezala še danes vidne poškodbe, pa čeprav tovarne vlečnice ni že več let (od leta 1978) in je z manjšim naklonom od leta 1970 speljana do vrha gore cesta.

UHIJA so vsi upoštevali

Po odpravi vseh pomanjkljivosti je RTV Ljubljana izpolnila dano obljubo koroškim krajanom in

v začetku oktobra 1964 dokončala oddajnik. Pogoji za bivanje RTV tehnikov so bili sprva zelo zahtevni, še posebej v zimskem času, ko so bili tudi po več tednov odrezani od sveta. Bilo je potrebno večurno pešačenje ali pa je na pomoč priskočil helikopter. Oddajnik je do danes preživel kar nekaj temeljitih prenov. Ves čas pa na Koroškem in daleč okoli gledamo in poslušamo kvalitetni TV in radijski program.

Vse od začetka delovanja TV pretvornika smo bili člani radiokluba S59EHI dobrodošli v prostorih TV pretvornika ne glede na izmeno. Iz prijateljskih navez in sodelovanja že vrsto let tudi aparature, ki so last koroških radioamaterjev, vedrilo pod streho RTV pretvornika Plešivec. Še vedno smo v radioklubu S59EHI zelo ponosni, da nam je bilo v sedemdesetih letih v RTV pretvorniku dovoljeno postaviti prvi UKV radioamaterski repetitor v Jugoslaviji. Na tako idealni lokaciji je njegova "slišnost" po tem delu Evrope presegala vse razumne meje. Slišnost UHIJA, tako smo ga imenovali, so upoštevali radioamaterji v sosednjih državah in korektno odmikali frekvenco novo postavljenih radioamaterskih repetitorjev, kar pa ni bila vrlina v naših bivših republikah.

Preko našega UHIJA smo leta 1976 tudi prvi javili v Ljubljano, kje je epicenter potresa (ko je streslo Posočje in Furlanijo). Nekaj minut po tem sporočilu v Ljubljano se je na ekranu pojavil napovedovalec in to vest sporočil javnosti – »demantiral« je vse prejšnja poročila o epicentru nekje v morju blizu Jonskega zaliva. Naši podatki so bila natančni skoraj do kilometra. O tem uspehu je bila čez nekaj dni oddaja na valu 202 radia Ljubljana. Seveda pa so preko repetitorja na Uršlji gori velikokrat potekale tudi koordinacije gorske reševalne službe in koordinacije v slučajih požara, prometnih težav in podobno.

Danes imamo koroški radioamaterji v prostorih RTV Plešivec montiran repetitor (2 m in 70 cm) in amatersko TV panoramsko kamero. Ob tem jubileju RTV pretvornika Plešivec, se člani radiokluba S59EHI z

Raven na Koroškem vsem prijaznim uslužbencem pretvornika zahvaljujejo za vse skupaj preživete ure v želji, da bi nam bila tudi v bodoče odprta vrata pretvornika Plešivec.

Dokumentacija, viri: arhiv OC RTV Plešivec, Haberman Hugo, arhiv radioklub S59EHI Ravne na Koroškem, arhiv Elektro Slovenj Gradec

Dostava kabla do žičnice z tovarnjakom

Delavci Elektro Slovenj Gradec priprava za razlaganje

Transformator na 1696 m

Foto: Haberman Hugo

Kulturno prosvetno društvo Ksaver Meško

Nevenka Kotnik, predsednica KPD Ksaver Meško

Zadovoljni nad pregledom uspešnega lanskega leta

Lanska jesen je bila zares pe-stra in polna dogodkov, ki so nas obletavali iz dneva v dan. Od napora in zavzetosti člani KPD Ksaver Meško takrat sploh nismo opazili odpadlega listja okrog nas. Spomladansko ponovno ozelenelo listje pa nam je na letošnjem občnem zboru tiho šepetalo tole selsko zgodbo:

Bil je lep jesenski dan v mesecu septembru. Vsi nas, ki nas mika zgodovina, smo se prvič odpravili po novi poti s Klanca na Sele. Člani KPD Ksaverja Meška smo se preoblekli v Rimljane in

cesta od Colatia v Starem trgu do Rimskega vrelca v Kotljah). Ob otvoritvi smo se vsi pohodniki in domačini najdlje zadržali kar ob krušni peči, saj ni manjkalo hrane, pijače niti glasbe ter kratkega kulturnega programa, kjer nam je s svojo prisotnostjo čast izkazal namestnik župana, g. Jože Jeromel. Tu in tam nas je presenetil tudi kakšen Rimljan na kočiji ali pa prijazen staroselec, ki je igral na brenkalo, le-to je ustvarjalo posebno zgodovinsko vzdušje.

Ob pridobitvi še enega kamenčka v naš kulturni mozaik se je potrebno zahvaliti vsem domačinom, ki so z veseljem priskočili na pomoč, ter Mestni občini

zgodbi, da iz gozda nenadoma prijahi rimski konjenik, ki vas skupaj z vodičem (ob otvoritvi je bil to gospod Ivan Lah) varno vodi skozi gozd preko ostrih Vodenikovih peči, dokler vas ne presune širok in čudovit razgled na zaselek ob cerkvi sv. Miklavža.

Pohodniki, le sledite dobro vidnim oznakam na drevesih (beli rimski konjeniki) in rimskim številkam, ki vas varno popeljejo po poti, po kateri so nekoč hodile trgovske karavane. Pešpot se delno pokriva s planinsko transverzalo, ki vodi na mogočno Uršljo goro.

Po polovici prehojene poti, ko se znajdemo na travniku, se

kopališče. Še danes domačini pravijo, da posameznike, ki se utrujeni od dela ali zamaknjeni od alkohola vračajo domov pozno ponoči, tod rado straši.

Tik pred izstopom iz gozda imamo priložnost prečkati leseni mostiček, ki nas pripelje na drugi breg, kjer stoji kmetija Zgornji Dular, mimo katere je nekoč tekla rimska cesta v Kotlje, kjer je danes Rimski vrelec.

Prijazni gospodar Branko nas vedno povabi na preizkušnjo domačih dobrot, mama Slavka pa poteši našo radovednost, ko pove kakšno zanimivost s kmetije.

Če nas dobrote ne premamijo

pohodniku odpre razgled na majhno leseno kočico Polanarjeve domačije, v kateri se skriva »rimska« peč. Že na daleč se iz nje širi vonj po sveže pečeni kruhu ali po kakšni mesni dobroti, ki jo »selski pek« z veseljem postreže utrujenim pohodnikom, ki stopajo tod. Vedoželjnim pa lahko pokaže in izda skrivnost, kako speči dober kmečki kruh.

Ob nadaljevanju poti nas zopet varno v svoj objem sprejme prijeten gozd, ki v sebi skriva polno skrivnosti: od brzic ter gozdnih živali do izvira, kjer narava čara znane podobe; eni vidijo v skali Meškovo podobo, nekdo drug pa Trubarja.

V »amfiteatru« sredi gozda se znajdemo pred velikim križem, ki spominja na Jezusov križev pot. Tu je nekoč stala cerkev sv. Jurija, okrog nje pa je bilo po-

preveč, se kmalu znajdemo na makadamski cesti, ki nas krožno popelje do kmetije Perjak. Pogosto nas tam čakajo sladke dobrote, ki jih napeče gospodinja Marica. Na domačiji pa je zanimivo to, da je hiša grajena iz kamna, iz katerega je bila zidana cerkev sv. Jurija malo višje. Gospodar hrani na kmetiji tudi zelo star kipec, ki naj bi bil najden v isti cerkvi.

Pot nas v nasprotni smeri Meškove poti vodi nazaj mimo gostišča Miklošič, preko Pežlovega vrha do kmetije Hovnik, kjer vas mogočno pozdravi še čisto nova kapelica. Hovnikovi vam bodo z veseljem pokazali najdišče kamnite sekire iz kamene dobe, ki so jo bili našli na dvorišču, ko so med drugo svetovno vojno kopali vodnjak.

Domačija je danes znana tudi

v nekaj besedah otvorili t. i. Pot Rimljanov, ki je nekoč vodila prek naših krajev s Koroške na Štajersko (naš kraj je prečkala

Slovenj Gradec za radodarnost pri izvedbi lanskega projekta.

In danes ... Tudi vam se lahko

po pevski tradiciji, saj tukaj že skoraj stoletje domujejo petje, orgljanje in pevske vaje okoliških pevcev.

Ko se od Hovnika spustimo v dolino k Apačniku, je od dolge poti prijetno vstopiti v tamkajšnji »Saloon« in se ob prepoznavanju starih stvari, ki so jih nekdaj poznali na kmetijah s konji, okrepčati s hladnim pivom.

Kar lahek postane naš korak nazaj na Klanc, kjer nas kje v senci čaka osebni avto, in tam je naša Pot Rimljanov zaključena.

Občni zbor smo nazadnje popestrili tudi s slikovnim prikazom preteklih odmevnih dogodkov. Naše oči so bile uprte v fotografije pravljичne dežele škratov na Gmajni, ki so močno zaznamovali kulturno dogajanje skozi celo leto. V mesecu oktobru se je začelo zbirati majhnih in večjih škratov od vsepovsod, iz cele Slovenije in onkraj meja. In začelo se je: »Nekoč je živel en škrat ...« Danes pa le-ti po dolgem in po čez obletavajo Zagmajškov vrh na Gmajni. Največja zasluga

za tako veliko prireditev, ki je privabila prek dva tisoč ljudi, gre družini Kragelnik z gospo Florjano na čelu, ki se celo leto vneto pripravlja na ta veliki škratovski dogodek.

Lansko pestro kulturno kolesje se je hitro prevrtelo. Vsi aktivni Selanci in Vrhovljani, željni novih dogodkov, v pričakovanju poletja že veselo namigujemo na nove dogodivščine. Pri tem pa se nadajamo upanja, da se nam v čim večjem številu pridružite

tudi vi in se veselite z nami.

Fotoreportaža s Poti Rimljanov, foto: Drejc

- G. Jeromel je ob otvoritvi »rimске« peči prejel svinjsko glavo
- Rimska pojedina: bogato obložene mize z dobrotami iz krušne peči
- Ze diši, v kotlu se kuha pasulj
- Obiskovalci so se oblekli v staroselske srajce
- Prihod kočije; za tiste, ki jim je bila pot predolga
- Utrinki iz Škratove dežele na Gmajni

Znamke iz serije panjskih končnic

Stanko Hovnik

V Koroškem pokrajinskem muzeju Ravne na Koroškem je bila 20. maja 2005 ob 12.00 uri otvoritev razstave, predstavitev priložnostne poštne znamke iz serije panjskih končnic.

Etnologinja Brigita Rajšter je dejala: »Pastir strelja na orla, kot so panjsko končnico poimenovali sodelavci muzeja in zbiratelj, je že tretja znamka iz zbirke panjskih končnic Matevža Čarfa, ki jo je Pošta Slovenije izdala v sodelovanju s Koroškim pokrajinskim muzejem Slovenj Gradec in so jo predstavili konec tedna v prostorih ravenskega muzeja v gradu.«

O razstavi je spregovoril tudi predsednik Komisije za izdajo poštne vrednotnic, gospod Jože Foš: »Panjske končnice, ta tipični slovenski izdelek ljudskega pa tudi umetnega slikarstva,

predstavljamo na priložnostni poštne znamki že tretjič. V času slovenske samostojnosti smo izdali že 520 rednih in priložnostnih poštne znamk, s katerimi smo prikazovali motive iz naše naravne in kulturne dediščine, sveta narave in športa, se spomnili pomembnih obletnic, dogodkov in drugega.

Ko govorimo o panjskih končnicah, ki jih hrani Koroški pokrajinski muzej Slovenj Gradec, pa moramo omeniti Matevža Čarfa, ki je v sredini preteklega stoletja zbral čez 300 končnic predvsem iz Mežiške doline in tako omogočil, da jih lahko občudujemo še danes.

Vsem, ki so sodelovali pri nastanku znamke ter priložnostnega poštne žiga in ovitka prvega dne, posebej pa še sodelavcem muzeja, se zahvaljujem

in čestitam za dobro opravljeno delo.

Ob tej priložnosti želim podeliti albume majskega izida znamk in ovitka prvega dne direktorju

Koroškega pokrajinskega muzeja Marku Košanu, županu občine Ravne na Koroškem Maksimiljanu Večku, družini Petra Čarfa in Brigiti Rajšter.«

Z otvoritve razstave priložnostne poštne znamke v Koroškem pokrajinskem muzeju Ravne, govori Borislav Zupanc direktor Pošte Slovenije PE Maribor

Kulturno društvo "Gozdar" in folklorna skupina

Peter Šumnik, inž.

Začetki

Občina Črna je poznana po številnih gozdovih. Precej prebivalstva je kmečkega in delavskega rodu in prav gozdarji in kmetje iz Črne so začutili potrebo po druženju, plesu, petju, igranju in kulturnem ustvarjanju. Zato so leta 1980 ustanovili kulturno društvo "Gozdar", ki je začelo delovati pod okriljem OO sindikata TOZD Gozdarstvo v Črni. Najprej so začeli delovati moški pevski zbor, dramsko-recitacijska skupina in harmonikarska skupina, leto kasneje pa se je formirala in ustanovila še folklorna skupina. Prvi predsednik društva je bil **Anton Kajzer**.

***Slavko Rosc:** Prijatelj Maks Bivšek me je povabil in pripeljal na vaje. Seznanil me je s Toneom Kajzarjem. Ta me je nekaj časa kritično gledal, potem pa rekel: "No, zaenkrat naj bo, potem bomo videli!" Sprejemali so namreč samo kmečke ljudi, jaz pa sem bil bolj mestni, in po prvi oceni Kajzerja nisem najbolj spadal zraven.*

Delo folklorne skupine do leta 1993

Sredi januarja 1981 se je na pobudo **Antona Kajzerja** prvič sestala folklorna skupina. S skupino je kot vodja začela delati **Metka Jug**, prvi dve leti pa ji je bila v veliko pomoč gospa **Hedvika Jamšek** z Raven na Koroškem. Igral je **Zvonko Ortan**. Vaje so imeli v telovadnici Zavoda v Črni. Marljivi plesalci in plesalke so se hitro naučili splet "Prvi rej", s katerim so se prikazali na sindikalnem občnem zboru v Črni.

Vse pa le ni šlo tako gladko. Manjkale so namreč noše. Lahko je znati plesati, če pa se prikažeš še v narodni noši, vse skupaj dobi veliko večjo veljavo. Za prve nastope si je skupina sposojala noše pri kulturnem društvu Prežihovega Voranca na Ravnah na Koroškem in v Železni Kapli, obenem pa je že potekala raziskava za noše, kakršne so nosili v Črni. Pod vodstvom dr. **Marije Makarovič** so bile izdelane lepe, svečane noše, na katere je bila skupina

zelo ponosna. Z njimi so se prvič predstavili leta 1982. Ugled plesalcev in plesalk je rasel. V Črni in izven nje so se dostojno predstavljali in radi zaplesali vsem, ki so jih povabili na kako prireditev. Med odmevnejše nastope v tem času štejejo nastopi v Železni Kapli v Avstriji in na Kmečki ohceti v Ljubljani. Leta 1984 se je skupina prenovila. Prišlo je veliko novih plesalcev. Širili so svoj program, učili so se novih plesov, pridobivali so na kvaliteti in v letih 1984 in 1985 so dosegli vrhunec generacije. Radi se spominjajo nastopov na folklornih revijah, v Železni Kapli, gostovali so v Čačku v Srbiji, bili na ohceti v Dravogradu in v Ljubljani, nastopili so na proslavi ob 40-letnici zadnjih bojev na Poljani, pa gostovali v Probištipu v Makedoniji in imeli še veliko manjših nastopov v bližnji in daljni okolici. V letu 1985 so jih našli kar triindvajset.

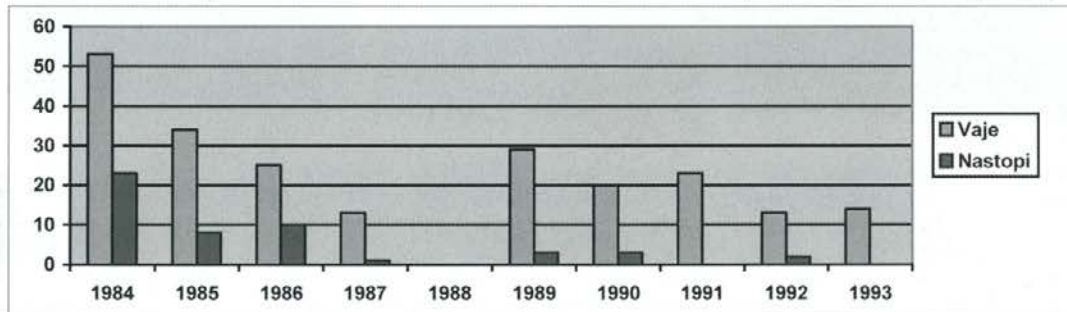
kulturne ljudi.*

Po napornih turnejah so si privoščili nekoliko daljšo pavzo. Fantje so odhajali k vojakom in morali so se posvetiti novim plesalcem, ki so se jim pridružili. Vodja skupine je postal Slavko Rosc.

Leti 1986 in 1987 sta bili povprečni. Začeli so se učiti petja. Pojavljali so se problemi z učiteljem plesa, z vodstvom društva in z glasbeno spremljavo. Naslednje leto so za nekaj časa prekinili z delom.

Ponovno so se začeli dobivati leta 1989. Zamenjalo se je precejšno število plesalcev in plesalk. Do leta 1993 so imeli sicer nekaj vaj in nastopov, potem pa je skupina prenehala delovati. Predsedniki folklorne skupine v teh letih so bili: **Anton Kajzer, Hubert Stopar, Jože Zapečnik in Rudi Piko**.

Grafični prikaz vaj in nastopov od leta 1884 do leta 1993

***Hubert Stopar** je zapisal: Omeniti moram našo "mamico" Metko Jug, našo učiteljico, ki je neumorno krotila naše trde korake in preglasna grla, prenašala neumnosti, ki smo jih počeli, kronična zamujanja na plesne vaje in naše majhne nesramnosti ter igranje košarke v telovadnici. Bila je naša prijateljica, zaupnica, naša moč, volja. Z njo smo skupaj odraščali in se oblikovali v dobre plesalce in

Folklorna skupina po letu 1997

V januarju leta 1997 je **Rudi Piko** zbral okoli sebe nekaj starih, plesa željnih članov folklorne skupine, ki so hoteli ponovno zaplesati. Zadolžili so dotdanjega predsednika KUD-a, **Gorazda Mlinška**, naj poskuša najti učitelja folklorne, ki bi prevzel in vodil skupino. Nekako so zvedeli zame in že 12. februarja leta 1997 smo pričeli z vajami.

Pa ni bilo lahko. Dobivalo se nas je zelo malo, v začetku nismo imeli muzikanta, prostor za vaje je bil enkrat v galeriji kulturnega doma, drugič v sejni sobi gasilskega doma. Na vaje so prihajali po trije pari ali pa še to ne. Vseeno smo vztrajali in iskali nove plesalce tudi izven Črne. Počasi so se v skupino vključevali plesalci iz domala cele Mežiške doline. Prihajali so tudi do sedemindvajset kilometrov oddaljeni od Črne.

Registrirali smo se kot samostojno Kulturno društvo Gozdar, skupina pa se je širila.

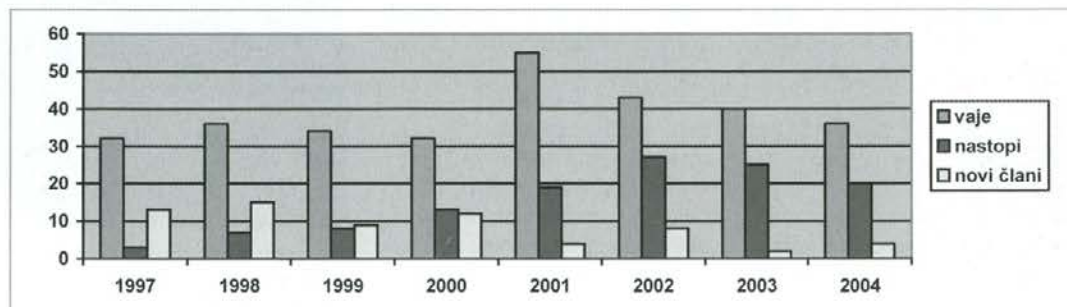
Gasilski dom je postajal premajhen za tako številčno skupino, kulturni dom pa je bil za nas prevečkrat zaprt ali zaseden. Od leta 2000 do leta 2003 je skupina štela šestintrideset članov.

Ponudila se nam je prilika, imeti vaje v kulturnem domu v Žerjavu. Krajani so nas prav lepo

sprejeli in eden od vzrokov za dobro delo folkloristov je tudi uporaba tega prostora.

Za pevsko kakovost skupine skrbi **Mojca Kovač Piko**. S plesalkami in plesalci vadi ubrano ljudsko petje, po katerem so znani po celi Sloveniji in tudi drugod.

Stalni godci pri skupini so **Zoran Polenik** in **Vili Obretan** s harmoniko, **Jakob Pisar** z baritonom, večkrat pa na po-

moč priskočijo še **Ferdo Piko** s klarinetom, **Barbara Gašper** s klarinetom in **Slavko Vrabčič** s harmoniko.

Skrbimo tudi za nove, pri Skladu za ljubiteljsko kulturno dejavnost v republiki Sloveniji izprašane vodje folklornih skupin. Izpit je uspešno opravila **Mojca Kovač Piko**, dve naši članici skupine pa sta letos začeli obiskovati seminar v Ljubljani.

Pomemben je tudi podatek, da smo imeli intenzivne folklorne vaje, od leta 2002 naprej, vsako leto v zimskem času na Andrejevem domu na Slemenu. Usvajali smo nov program in utrjevali starega.

Leta 2004 smo se včlanili tudi v mednarodno folklorno organizacijo za festivale **C. I. O. F. F.** (Conseil International des Organisations de Festivals de Folklore et d'Arts Traditionnels) pri Zvezi ljudskih tradicijskih skupin Slovenije. S tem smo si odprli pot za sodelovanje na mednarodnih festivalih.

Program skupine

Posamezni plesi bi bili za gledalce nezanimivi, zato so sestavljeni spleti plesov ob raznih običajih. Za jajčarijo smo leta 2003 opravili raziskavo na terenu in na podlagi raziskave je priznani profesor Mirko Ramovš sestavil plese zanj.

Venček koroških s hotuljsko polko

Splet traja sedem minut, prikazani so malo novejši plesi: Pastirica, Valčkov korak, Rakova polka, Štajeriš in Hotuljska polka.

Venček prazničnih

Splet traja deset minut, prikazani plesi so: Ceperle, Zibensrit, Majpajeriš, Lizi polka, Ve-

verca in Žlajdra.

Steljeraja

Steljerajevci so se zvečer po napornem delu še poveselili in tudi zavrteli. Ta skoraj pozabljen običaj prikažejo plesalci v šestnajstminutnem spletu. Plesi so: Visoki valček, Nizek valček, Malender, Cvajšrit, Mazurka, Šošarska, Kovo vrtat, razne igrice, Opipani rej in Lisičji rej.

Jajčarija

Na Koroškem je običaj, da se na predvečer sv. Florjana, to je 3. maja, fantje zberejo, gredo od hiše do hiše, zapojejo pesem, gospodinje pa jim pripravijo razne dobrote, med katerimi so tudi jajca. Naslednji teden pripravijo jajčarijo, oz. cvrčo, na kateri pojedjo darove, pečejo jajca in tudi zaplešejo.

V sedemnajstminutnem spletu so prikazani Štajeriš, Cvajšrit, Pojštertanc, Šprancirbolcer, Rašpla in Kovtri.

Koroška ohcet

Folkloristi pripravljajo nekoliko daljšo predstavitev Koroške ohceti s camarjem, družičko in svati. Zaplesali bodo več Štajerišov, ples camarja z družičko, materjo tašroko in nevesto. Zraven bodo še Žakli in Ceperle.

Nastopi

Naša folklorna skupina se je aktivno predstavila tako v domačem kraju kot na Koroškem in v drugih krajih Slovenije. Plesalke in plesalci nastopajo na številnih lokalnih in drugih prireditvah. Leta 2001 je črnjanska folklorna skupina zastopala Slovenijo na mednarodnem festivalu folklornih skupin v Varpaloti na Madžarskem, leta 2002 smo sodelovali na srečanju mednarod-

nih rudarskih godb v Arnoldsteinu v Avstriji, poznani pa smo tudi na avstrijski strani Koroške in Štajerske. Širši slovenski javnosti se je skupina predstavila leta 2003 v oddaji TV Slovenija "Vsakdanjik in praznik". V letu 2003 smo v Črni na Koroškem izvedli samostojno folklorno prireditev s povorko "Na gaudi se dobimo", na kateri so sodelovale folklorne skupine iz vse Slovenije. Letošnja folklorna prireditev pa je imela že mednarodni pomen. Na povabilo so se odzvali folkloristi in folkloristi iz Italije, Avstrije in seveda folklorne skupine iz Slovenije. Prireditev je potekala 22. avgusta 2004, v času 49. turističnega tedna v Črni na Koroškem. Italijanske folkloriste smo peljali tudi v Toplo.

16. julija 2004 je skupina gostovala v Italiji v Caprivi del Friuli na 5. mednarodnem festivalu. Poleg naše folklorne skupine so se številnim obiskovalcem predstavile še domača kapriviška folklorna skupina "Michele Giron", folklorna skupina "Genzano" z juga Italije (Castelli Romani) in nemška folklorna skupina iz Lauterbacha (Srednja Nemčija). Od leta 1997 do leta 2004 je imela folklorna skupina "Gozdar" 308 vaj in 118 nastopov.

Pomembni člani društva in skupine:

Predsednik KD "Gozdar": dipl. inž. Gorazd Mlinšek
Podpredsednik KD "Gozdar": Milan Mlinar
Predsednik FS "Gozdar": Rudi Piko
Umetniški vodja FS: inž. Peter Šumnik
Pevovodja: Mojca Kovač Piko

Prvi nastop folklorne skupine KD Gozdar Črna leta 1981.

Plesalci in harmonikarski orkester KD Gozdar v letu 1983.

Medobčinska revija folklornih skupin v Slovenj Gradcu leta 1999.

Pri Najevski lipi, 1999.

Nastopajoči v Varpaloti leta 2001.

Ob dvajseti obletnici folklorne skupine KD Gozdar leta 2001.

Zborniku »Še pomnite, tovariši« na pot

Stanko Hovnik

Knjiga je izšla v aprilu 2005. Izdajatelj in založnik je Območno združenje borcev in udeležencev NOB Slovenj Gradec.

Pričujočo publikacijo posvečamo 60. obletnici konca 2. svetovne vojne v Evropi in osvoboditvi Slovenije. Tudi sedaj, po šestih desetletjih, ocenjujemo, da je narodnoosvobodilno gibanje na Slovenskem pod vodstvom Osvobodilne fronte v letih 1941–1945 potekalo z osnovnim namenom – z oboroženim bojem osvoboditi se izpod fašističnih okupatorjev, ki so hoteli potujčiti oziroma uničiti slovenski narod.

Ali je vse, kar se je v tistem času zgodilo, moralo biti tako in ne

drugače, naj presojajo tudi naslednje generacije. Ob tem pa je treba dodati, da je večina tedanje slovenske generacije storila le svojo dolžnost, to je ohraniti narodov obstoj. V skupni bojni zvezi z narodi protifašistične koalicije je izbojevala svobodo domovine. Žal je zanjo slovenski narod utrpel neprecenljive človeške in materialne žrtve, ki pa ne smejo biti nikoli pozabljene.

Zavedamo se, da je spomine po šestdesetih letih težko pisati, saj so mnogi dogodki iz tistega časa že zbledeli. Tudi priprava zbornika je terjala svoj čas, a kljub mnogim težavam je publikacija vendarle izšla.

Z njo želimo osvežiti spomin na težke čase slovenskega naroda v letih 1941–1945. Hkrati upamo, da bodo mladi rodovi iz nje črpali navdih za ljubezen do domovine in dodatno krepitev slovenske nacionalne zavesti.

Urednica knjige, Marinka Butolen, je zapisala: »Po uspešni predstavitvi te naše ideje smo se na seji območnega odbora odločili to akcijo razširiti na celotno območje. Če bo dovolj materiala, bomo izdali knjigo. Imenovali smo sekcijo za ohranjanje vrednot NOB. Sekcija je svoje delo uspešno opravila in danes knjigo pošiljamo med bralce s pravnim namenom. Medvojne in povojne zmote naj se nikoli več ne ponovijo. Podajmo si roke, obžalujmo storjene napake in dovolimo, da si naši potomci v miru gradijo varno domovino, v katere temelje je vgrajen tudi naš prispevek.«

V knjigi sodeluje enainosemdeset avtorjev iz Mislinje, Doliča, Podgorja, Sel, Pameč, Slovenj Gradca, Mislinjskega grabna in od drugod.

Med drugim je Jerca Mrzel zapisala: »Zato pozdravljam to knjigo pričevanj mojih ljudi iz Mislinjske doline. In še vabim! Zapišite spomine za vednost otrokom, vnukom in bodočim rodovom, da bodo kot nepremakljivi temeljni kamen prihodnjih časov. Pripovedujte jim o do skrajnosti požrtvovalnem delu. O izjemni humanosti. O

veliki kulturi. O nesebičnem dajanju vsega možnega, celo najdragocenejšega – lastnega življenja. Govorite jim o življenju v mrazu, strahu, lakoti in neznošnem trpljenju! Naj nikoli ne pozabijo, da danes ne bi živeli, če se ne bi v tistih grozljivih letih uprli in borili.

Bili smo med prvimi v Evropi (Šoštanj je bil prvo osvobojeno mesto v napadenih deželah). Naj teče živa voda spominov.

Naslovna fotografija na knjigi »Še pomnite tovariši« je partizanska bolnišnica Trška gora.

Naj nikoli ne presahne, dokler bo živel slovenski narod! In ta narod bo živel, ker so nam strugo izdolbli naši starši s svojo neverjetno človeško hrabrostjo in samospoštovanjem. Kaj bi naši prihodnji rodovi lahko cenili še bolj?»

Avtorji knjige »Še pomnite tovariši«

Misel za junij

Viktor Levovnik

Rožice cvetijo, fantje jih pa pokosijo.

V juniju se pomlad poslovi. Travniki cvetijo, prične se košnja ali seča. V nižjih predelih začnejo s košnjo v prvi polovici junija, na višjih legah pa nekoliko kasneje. Kosijo večkrat, vse do konca avgusta, razen v hribih, kjer kosijo samo enkrat.

Nekoč so se na košnjo posebej pripravili. Kosci so navsezgodaj »ukali«, dekleta pa so prišla z grabljami, ko je vzšlo sonce, in trosila redovce. Zajtrk je prinesla gospodinja, ponavadi ajdove ali koruzne žgance, pred tem pa so kosci popili šilce žganja.

Nekateri v juniju sejejo korenje v strnišča. Tudi bela repa je bila

nekoč v čisljih.

Pomemben dan v mesecu juniju je kresni dan. Pregovor pravi: »Ob kresi se dan obesi«. Tistim, ki nabirate zdravilna zelišča, naj povem, da imajo le-ta največjo moč oziroma so najbolj učinkovita, če so nabrana v dneh od kresa pa do male gospojnice.

29. junija imata god Peter in Pavel, prvaka slovenskih apostolov. V tem času že lahko dobimo medico, ki je bila nekoč prijazna pijača naših prednikov.

Škoda, da čas tako beži, z njim pa lepi običaji in spomini, ki to-nejo v pozabo.

Marjan Čuješ

V tistih vojnih dneh so bile lahko nevarne tudi sicer nedolžne otroške igre. Mama je prala perilo ob potoku, s sestro pa sva se prerivala za piščalko, v katero si moral vstaviti zrno graha, če si hotel brlizgati. Jaz sem kroglico izgubil, sestra pa mi je piščalko vzela in jo preizkusila. Začula sta se le dva otožna piska. Ravno tisti trenutek sta se mimo hiše peljala dva nemška oficirja na kolesih. Skočila sta s koles in počenila pod škarpno hiše. Nekaj trenutkov sta čakala, potem pa poklicala mamo, da naj objasni, kaj pomenijo žvižgi. Še preden je nič hudega sluteča sestra utegnila ponoviti žvižge, ji je mama z mokro krpo izbila piščalko iz ust, da je nisva več našla, po poznejši mami ni pridigi pa tudi ne več iskala. Rešitev je prišla dobesedno z neba. Nad nami sta ravno tisti trenutek krožila dva jastreba. Oprezala sta za kurami in mama je prisebno pokazala na ptici. Kot da bi ptici razumeli mamino stisko, sta se oglasili z dvema zateglim klicema in prepričali oba Nemca, da piski niso bili kako znamenje, namenjeno partizanom. Ne samo sestra, tudi jaz sem bil deležen mokre krpe, ki je padala po naju, jokala pa nisva od bolečin, ampak radi mame, ki so ji solze strahu in grozeče nevarnosti še dolgo kapljale v vedro s perilom. Jastrebov pa od tistih dob nisem več preganjal, pa četudi je bila pri hiši kaka kura manj.

Življenje v tistem grabnu je bilo za našo družino zelo naporno in tudi nevarno. Podnevi so hodili mimo hiše in v njo Nemci, ponoči pa partizani. Zato smo se še v februarju leta 1945 preselili na izpraznjeno kmetijo na Breznico nad Prevaljami. To kmetijo je v Viharniku lepo opisal g. Mirko Kumer in navedel, da je tam med vojno bival neki domačin. Moj oče je bil tisti domačin na Ocvirkovi kmetiji in mi z njim. Tam sedaj gospodarji Rudi Keber, nekoč pastirček na tistem sončnem posestvu, ki pa gospodarja Roka in njegovo sestro Gretko tudi v vojnih dneh

ni zapustil in je še kot otrok izkusil vso težo partizanskega življenja. Na tisti kmetiji smo dočakali svobodo in burne čase ki so sledili.

Otroških travm pa s končanjem druge svetovne vojne ni bilo konec. Že v nemški šoli so nas opozarjali, da ne smemo pobirati s tal nobenih predmetov, ker lahko eksplodirajo, kajti zavezniška letala trosijo vse mogoče predmete, ki so nevarni prebivalcem. Res je takrat, ko je šlo z veliko Nemčijo h kraju, marsikaj padalo z neba; od praznih rezervoarjev za gorivo, do pravih bomb, ki so jih piloti odmetavali, ker se z njimi niso smeli vrniti v svoje baze.

Tako se spominjam bomb, ki so padle na Leše, porušile nekaj hiš in ubile vaščana, bombnih kraterjev na Ošvenovih travnikih pod Uršljo goro, ki so jih prav tako napravile odvečne bombe, ker jih pilot iz kakršnegakoli razloga ni odvrigel nad Nemčijo. Z Ocvirkove domačije smo opazovali tudi jato letal, ki

po vojni glavna surovina za izdelavo belih oblek za obhajilo, birme pa tudi ohceti.

Jaz v tistih majske dni nisem mogel v šolo, ker me je sestra pri otroški igri porezala s koso, kar pa doma seveda nismo povedali. Takrat je bilo v navadi, da sta jih po riti dobila oba, tisti, ki se je domov pricemeril, in drugi, ki je bil tega kriv. Zato se tožarili nismo. Oče je zahteval, da se moj mali brat na rano polula, ker da to zelo pomaga, temu je pa ob pogledu na močno krvavečo nogo voda tekla iz oči ne pa tam, kjer bi morala. Pač ni bil z menoj takrat, ko sem srečal partizane, da bi videl, kako se lula. Da bi me radi res velike rane peljali k zdravniku, še pomislil ni kdo.

Naslednji dan je prišla v hišo gospodinja z bližnje Hudobnikove domačije in povedala, da se je njen sin porezal s koso, pa so ga pozdravili s pilpuhom in se rana ni nič zagnojila. Oče je pojasnil, da meni pilpuh ne bo pomagal, ker sem se porezal

če bo pa tudi meni pomagala. Ja, lagali smo pa otroci tudi že takrat. Rana se je lepo zacelila, jaz sem pa medtem, ko nisem mogel v šolo, užival na tistem hribu nad Prevaljami. Navdušen sem bil nad nizko letečimi avioni, ki so napadali železniško postajo na Prevaljah, in poslušal pisk pare iz predrtih kotlov na lokomotivah. Med boji na Poljani sem gledal, kako leti po zraku nekaj goreč klobuk, ki je zadel ovčjo stajo na Praperjevi kmetiji pod Volinjakom, Staja je takoj zagorela, to pa je povzročilo še več pokanja na obeh straneh. Na natrpanih cestah so goreli avtomobili, vozovi in ostala oprema, ki so jo tovorile umikajoče kolone vojakov in drugih ubežnikov. Neko jutro je v hišo stopil mlad fant s puško v rokah, na kapi je imel prišito črko u in prosil za kruh, ki pa ga pri hiši ni bilo. Pojedel pa je moje žgance, ki se jih jaz od strahu nisem dotaknil, mama pa mu je morala pokazati smer državne meje, nakar se

Prvo obhajilo mojih vrstnikov leta 1946 na Prevaljah.

Levo je župnik Matej Močilnik, desno pa kaplan Jelen. Večina deklic ima obleko iz bele padalske svile, jaz pa sedim spodaj v sredini, kot šesti!

so krožila med Uršljo in Smrekovcem in s padali spuščala pomoč partizanom. Svila tistih padal je bila še dolga leta

z nekim ostrim kamnom, jaz sem pa le odšel za tisto gospo in jo prosil, da naj prinese tisto macesnovo smolo, mogo-

je lepo zahvalil in odšel. Mami se je mladenič smilil, kajti skozi zastražene gozdove gotovo ni prišel do meje.

Neko pomladno jutro, še pred koncem vojne, sem na poti v šolo našel prelepo zaponco. Vsa je bila posuta z raznobarnimi kamni na - po moje - zlati podlagi. Prelepa reč, toda zadnji hip sem se spomnil, da je ne smem pobrati, ker lahko eksplodira, na kar so nas opozarjali v nemški šoli. Skril sem se in iz varne daljave opazoval kako bo razneslo naslednjega najditelja. Po cesti je prisopihal starejši možak, pobral broško, se veselo namuznil in si jo zataknil na jopič. Ni ga razneslo! Verjetno ga je pozneje, sem z otroško privoščljivostjo ugotavljal pri sebi. Da pa je bilo prav,

da se nismo dotikali nevarnih predmetov, me je prepričala tragična usoda mojega sošolca Kovačevega Domija (Damjan Kavtičnik) iz Breznice nad Prevaljami. Na poti v šolo je našel neaktivirano granato, ki mu je odtrgala desnico in ga oslepila. Njegova tragedija je verjetno rešila mnogo otrok, saj smo dotlej počeli z najdenim razstrelivom vsemogoče. Cele verige nabojev smo metali na kresove, ki smo jih kurili po hribih in tako izražali veselje ob osvoboditvi in končanju vojne, pa čeprav smo bili ravno v tistih dneh najbolj lačni. Veliko srečo smo imeli, da je naša sosedka

Rožičeva mama (Helena Jug), ki vključ svoji številni družini ni delala razlik med otroki in je rezala enake kose kruha za vse sestrance, ki so prišli k njeni hiši. Nje in kruha iz njenih rok nikoli nismo pozabili, pa tudi pri poznejših obiskih se je obnašala do nas, kot da bi bili njeni. Takih mater na svetu ni veliko, za to jih pa bog tako hitro vzame k sebi, kot da jih tudi tam zgoraj ni v izobilju. Dokler smo bili na Ocvirkovi kmetiji, nam je bilo vključ pomankanju zelo lepo. Nekoč je prišel na kmetijo mlad aktivist in zbral vse okoliške otroke ter nam na trati pred hišo pričel

predavati o narodnoosvobodilni vojni, iz katere se je pravkar vrnil. To je bil Miloš Jeromel z Markove kmetije na Stražišču. Lep fant je bil. Dekleta so občudovala njegove lepe kodre in uniformo, fantje pa njegovo kobilo, na kateri je prijezdil in se je pasla nedaleč stran. Jaz nisem vedel, kaj je narod in kaj je svoboda, saj za te izraze v nemški šoli nisem slišal, le za borbo sem bil prepričan, da je njegova kobila, ko je pa tolikokrat poudaril, da mu je le borba reševala življenje.

Se nadaljuje.

Razstava »In kaj je svobode cena?«

Stanko Hovnik

V Koroškem pokrajinskem muzeju Slovenj Gradec je bila 13. maja 2005 otvoritev razstave »In kaj je svobode cena«, posvečena šestdesetletnici konca druge svetovne vojne na Koroškem.

Uvodoma je spregovoril v. d. direktorja Marko Košan, nato je kustos muzeja mag. Marjan Linasi podrobneje predstavil sam razstaveni koncept, razstavo pa je odprl gospod Maksimiljan Večko, župan Občine Ravne na Koroškem in predsedujoči Svetu koroških občin: »V teh dneh se Evropa spominja šestdesetletnice zloma sil nacifašizma in zma-

ge zaveznikov, zmage dobrega nad zlom. Pohod zla po Evropi se je začel šest let pred tem, ko se je začel izvajati peklenski načrt sil, ki so bile prepričane o svoji večvrednosti in pravici, da gospodujejo nad vsemi in v Evropi vpeljejo nov red.

»Napravite mi to deželo zopet nemško, tako nemško, kot je od nekdaj bila!« je vpil tega dne Hitler v Mariboru. In so začeli preseljevanja. Na vrsti je bila najprej inteligenca in izpostavljeni, vse po spiskih, ki jih je že vnaprej pripravila peta kolona. Izseleni so bili učitelji, duhovščina, člani društev s poudarje-

nim narodnobuditeljskem programom.

Prišlo je leto 1944, v Evropi začetek dokončnega poloma sil osi. Jeseni tega leta so zavezniki dosegli meje rajha. Nacistična vojska se je povsod umikala. Oktobra tega leta je bila dokončno osvobodjena Grčija in poveljnik okupacijskih sil za celotni Balkan, general Lehr, je začel s svojega medvojnega štaba v Solunu svoj beg nazaj v rajh.

»In kaj je svobode cena?« se sprašujemo danes na tej razstavi.

Ker so bile žrtve povsod in sko-

raj pri vsaki družini, je tudi pripevek naroda ogromen. Pri bližino desetina prebivalstva je plačala največjo ceno in vse to ni pozabljeno.

Poljana, kjer so pokale puške zadnjič v drugi svetovni vojni na evropskih tleh, stoji sedaj spomenik svobodi in miru. Iz počene bombe letijo golobi miru. Za bodočnost in svoje potomce si želimo, da bi ta simbolika obveljala za vedno. Žrtev pa nikoli ne pozabimo!

Nastopal je moški pevski zbor Fran Berneker Kulturnega društva Stari trg.

Udeleženci razstave »Kaj je svobode cena?« v Koroškem pokrajinskem muzeju Slovenj Gradec.

Župan občine Ravne Maksimiljan Večko je spregovoril navzočim.

Jože Cesnik - Zgodba mojega življenja

Rok Gorenšek

Življenjska leta tako hitro minevajo, da jih je treba spoštovati. Komaj se človek rodi, ga v življenju že čakajo srečni pa tudi nesrečni in težki časi. Rodil sem se leta 1916. Nesrečna, težka usoda me je doletela že čez dve leti. Umrta sta mi mama in oče. Na pohodu je takrat bila »španska gripa«, ki je pomorila milijone ljudi po svetu. Tudi moja mama in oče sta bila njeni žrtvi.

Z bratom sva ostala čisto sama na svetu. V varstvo naju je vzela teta, ki je stanovala pri Blodniku v Šmartnem pri Slovenj Gradcu. Pri hiši pa ni bilo prostora za oba, zato se je teta odločila, da brata prevzamejo pri Kacu v Šmartnem, mene pa v Podgorju pri Rogini. Ko sva z bratom izvedela, da naju bodo ločili, sva se skupaj skrila na seniku. Zakopala sva se v seno in slamo, tako da so naju našli šele po treh dneh iskanja.

Leta 1920 so mene sprejeli za rejenka v Podgorju pri Rogini, po domače pri Lampretu. Gospod Rogina je bil veleposestnik, lesni trgovec, gostilničar in velik lovec. Pri hiši so imeli svojo žago za razrez hlodovine, svoj mlin in svojo elektriko. Hitro so me naučili vseh del v hlevu pri živini in paše živine, ki jo je bilo treba napasti zjutraj pred odhodom v šolo.

Leta 1931 sem dovršil šolo. Tedaj so me dali v uk za mesarja. Želja Roginovih je bila, da bi po končani učni dobi doma opravljal mesarsko dejavnost, saj so imeli pri hiši tudi gostilno in turizem. Jaz pa sem se po uspešno končani učni dobi za mesarja takoj zaposlil na Ravnah na Koroškem. Železarna Ravne je imela svojo, delavsko mesarijo. Prevzeti sem moral vsa mesarska in klobasičarska dela. Delo mi je šlo dobro od rok. Med službovanjem na Ravnah sem se prijavil tudi na razne strokovne izpite in jih uspešno opravil. Prijavil sem se na Obrtno zbornico v Celju in leta 1940 sem dobil mojstrsko spričevalo za mesarsko in klobasičarsko obrt. Tri leta kasneje sem uspešno naredil tudi šoferski izpit za tovorni avto. Poznejša leta sem opravil še nekaj izpitov, med njimi lovskega in ribiškega. Pri raznih organizacijah sem opravil ogromno prostovoljnega dela. Aktiven sem bil v Avto-moto društvu in sem še sedaj član. Leta sem aktivno sodeloval pri vsakoletnem hotuljskem pustnem karnevalu in pri raznih priložnostih sodelujem še sedaj. Da to drži, dokazuje cela vrsta častnih izkaznic in vsakovrstnih spominskih priznanj, ki sem jih prejel ob najrazličnejših priložnostih. Vrsta priznanj, ki

sem jih prejel za svoje delo, najlepše potrjuje, da moj trud, ki sem ga vložil, ni bil zaman.

V letih mojega aktivnega sodelovanja na Ravnah sem bil izvoljen v občinski odbor. Ta mandat je trajal osem let. Kot občinski odbornik sem bil dve leti tudi občinski matičar pri sklepanju zakonskih zvez. Vsa moja delovna leta sem bil zaposlen in sem delal v mesarski dejavnosti.

Leta 1952 sem bil izvoljen za direktorja mesarskega in trgovskega podjetja Mesnine Ravne na Koroškem. To delo sem opravljал vse do upokojitve leta 1975.

Spomniti se moram tudi mojega srečnega, privatnega življenja. Kot mlad fant sem spoznal čudovito deklico in se zaljubil. Ime ji je bilo Micika. Bila je hčerka nekdanjega mesarja na Ravnah. Zaljubila sva se leta 1947 in se še istega leta poročila. Obljubila sva si srečen zakon in obljubo tudi uresničila. Najlepši dokaz najine ljubezni in zvestobe je ta, da sva po triinpetdesetih letih skupnega življenja v krogu najdražjih na Brezjah praznovala svečano zlato poroko. V zakonu sta se nama rodila sin Jožko in hčerka Mira. Obema se prav pri srčno zahvalim, ker tako lepo skrbita za moje zdravje.

V življenju pa ne more biti vse samo dobro in lepo, ampak pride tudi kaj hudega. Tako je tudi našo mamo, mojo Miciko, obiskala huda bolezen, okvara srčnih zaklopk. Vkljub njeni izredni volji do življenja, me je zadelo najhujše – ostal sem sam.

Že v zgodnji mladosti sem se naučil dela in poštenja. To me je

vodilo skozi vse moje življenje, tako da sem v devetinosemdesetem letu življenja srečen, da lahko skupaj z mojimi najdražjimi in z vami, ki ste prišli na moj rojstni dan k meni, ta dan preživimo skupaj. Nalijmo si kozarce rujnega vinca in ga izpijmo! Nato pa zapojmo:

Kol'kor kapljic, tol'ko let ...!

Ivanka Vožič – 80 let

Rok Gorenšek

Pred dvajsetimi leti, leta 1985, je prestopila šesti prag v svojem življenju, drugega aprila 2005 pa je prestopila osmi prag življenja in slovesno praznovala svojo osemdesetletnico. Vesele, dobro razpoložena, čvrsta, zdrava je bila. Takšna, kot jo že vsa leta poznamo vsi, ki jo spoštujemo in imamo radi.

Šestdeseta obletnica let je v človeškem življenju meja, je mejnik, ko se človeku zazdi, da je zanj vse končano, vse izgubljeno, vse, kar je zanj lepe

ga, nedosegljivo daleč, končano za vselej. Marsikoga tudi zares prevzame in premaga malodušnost, da resnično popusti in se neha boriti. Vda se v usodo, ki si jo je sam izmislil. Zato tudi resnično, dejansko propade in predčasno ostari.

Ivanka se ni prepustila temu, kar sem povedal. Pri šestdesetih letih se je trdno postavila na noge. Ni izgubila volje do življenja. Ni se zapustila tako, kakor se zapusti toliko drugih v njenih letih. Živela je svoje

normalno življenje naprej. Pri tem pa ni imela samo močne volje, imela je tudi resnično, iskreno ljubezen svojih otrok, spoštovanje svojih sorodnikov in prijateljev. Še vedno ima naklonjenost in prijateljstvo ljudi. To pa je veliko. To je največ in najlepše, kar človek ima in si lahko pridobi. Zato je Ivanka vedro pogledala naprej v bodočnost. Deset let je minilo kot bi pihnil in že je praznovala sedemdesetletnico življenja. Vesele, čvrsta, polna življenjskega optimizma je zakorakala naprej

proti osmemu pragu. Proti svoji osemdesetletnici. Prestopila

je ta magični prag in slovesno praznovala v krogu otrok, vnukov in pravnukov, sorodnikov, sosedov in prijateljev.

Leta 2002 je Ivanka doživela hud, tragičen udarec. Nenadoma in nepričakovano ji je umrl sin Tini. Bolečino ob smrti sina je prenesla mirno in dostojanstveno.

Ni jih mnogo, ki doživijo osemdesetletnico svojega življenja

tako lepo, polni zdravja in dobre volje, kakor jo je naša draga Ivanka Vožič, Riharjeva Ivanka. Vsi, ki jo poznamo, ji iz srca želimo vse najboljše v življenju. Da bi se polna energije ter lepih spominov in občutkov z dvignjeno glavo, vesela in nasmejana napotila naprej po poti svojega življenja, svoji devetdesetletnici naproti!

Še na mnoga, mnoga leta, draga Ivanka!

Za varno vožnjo v gozdu pa tudi pri delu na travniku mora biti traktor tehnično brezhiben, zato ga je treba vsako leto voziti na tehnični pregled, kjer ga strokovno pregledajo.

Na posnetku sta Damjan Kotnik levo in Peter Rotovnik desno, ki opravljata tehnični pregled.

15. grajski piknik

Ida Robnik

Grad Vodriž

Primestna vaška skupnost Šmiklavž letos beleži že svoj petnajsti praznik. Praznik bodo zaznamovali s prireditvami, ki se bodo začele 26. junija in se v nedeljo, 3. juli-

ja, zaključile s tradicionalnim grajskim piknikom, ki bo kot vsako leto na prireditvenem prostoru ob gradu Vodriž.

V nedeljo, 26. junija, bodo pri-

redili vaške igre pred Osnovno šolo Šmiklavž s pričetkom ob 15. uri, v petek, 1. julija, pa ob 16. uri organizirajo turnir v malem nogometu na šmiklavškem igrišču.

Grajski piknik bodo tudi letos pričeli ob 14. uri s sveto mašo pri kapelici ob gradu Vodriž, ob 15. uri pa si boste lahko ogledali gledališko predstavo na prostem. Ljubiteljska gledališka skupina Kulturnega društva Šmiklavž vam bo premierno predstavila veseloigro »Lovci sračjedolski«, ki jo je napisal član skupine Maksimiljan Kramljak. Od 17. ure dalje se boste lahko veselili ob glasbi ter dobri jedi in pijači.

Primestna vaška skupnost Šmiklavž, ki ji predseduje Vinco Šmon, zelo skrbi za urejenost in razvoj kraja. V lanskem letu so zaključili dve pomemb-

ni investiciji: obnovo osnovne šole in asfaltiranje ceste na Jenino. Vaščani so pri uresničevanju svojih projektov zadovoljni tudi s prispevkom in sodelovanjem Mestne občine Slovenj Gradec.

V obdobju med leti 2007 in 2013 bodo namenili največ sredstev in prizadevanj za regulacijo potoka Jenina in za povečanje večnamenske dvorane za kulturno dejavnost. Planirajo tudi izgradnjo napeljave za KTV, ureditev igrišča in posodobitev cest na območju vaške skupnosti ter pridobitev gradbenih parcel za poselitev kraja.

Obiščite prireditve, ki jih organizirajo Šmiklavžani, še posebej vabljani na grajski piknik, in doživeli boste gostoljubje v lepem urejenem naravnem okolju Šmiklavža.

Marija Kuhar
– Prežihinja

☆1900

†1995

Spomin

Petega avgusta bo minilo deset let, odkar je pri svoji hčerki Mojci v Domžalah umrla Vorančeva žena, Marija Kuhar – Prežihinja. Pred več leti je zapustila Koroško in se zatekla k svoji hčerki, tisti najmlajši deklici, ki jo je skupaj s starejšo Vido peljala v snežni in mrzli božični noči leta 1932 skrivaj preko državne meje k očetu v Avstrijo. Voranca je takrat oblast preganjala. Prosnje žene, da dobi dovoljenje za potovanje, da po nekaj letih z otrokoma obišče moža oziroma očeta, oblast ni uslišala. To junaško pot svoje družine je opisal Voranc v potopisu Čez goro k očetu. Ob spominu na Marijo Kuhar – Prežihinjo se ljudem največkrat utrne prav ta zgodba izmed mnogih njenih težkih in žalostnih dogodivščin življenja. Tako se ob letošnji obletnici smrti vrača spomin na njen davni in nepozabni pohod k možu preko zasneženih koroških gora.

Marko Gosar

Karl Ruprecht,
Stablovški dedi

Spomin

10. junija letos je minilo 10 let, kar nas je zapustil naš dragi oče, ded in praded

Karl Ruprecht, Stablovški dedi
s spodnjega Razborja,

in odšel za vedno od nas počivat na razborsko pokopališče, kjer se mu je letos pridružila še njegova žena Angela, naša draga mama, babica in prababica.

Nikoli vaju ne bomo pozabili, hodili vaju bomo obiskovat, da se vama bomo vedno znova zahvaljevali za vajino dobroto in ljubezen.

Hvala vsem, ki se ustavljate ob njunem grobu ali se ju spomnite in jima prižgete lučke na njunem zadnjem domu.

Žalujoči vsi njuni

Zahvala

Ob boleči izgubi naše drage mame, babice in prababice ter sestre

Angele Wastl, po domače Bimarjeve bice iz Slovenj Gradca,

se iskreno zahvaljujemo vsem sorodnikom, prijateljem, sosedom in znancem, ki so nam kakorkoli pomagali v najtežjih trenutkih. Hvala dr. Ervinu Pečniku za obiske na domu v času njene bolezni, hvala govorniku Juriju Potočniku za ganljivo izrečene besede slovesa, podgorskim pevcem za zapete žalostinke, gospodu župniku Petru Leskovarju za nagovor in za opravljen pogrebni obred ter godbeniku za odigrano Tišino.

Žalujoči: sinova Ivan in Jure, hčerka Angela in Vida z družinami, brat Ivan, sestre Marta, Jožefa in Berta z družinami.

Spomin

V mesecu marcu je minilo pet let, kar nas je zapustil dragi oče, dedek in pradedek

Jurij Wastl.

Hvala vsem, ki obiskujete njegov grob in ga krasite s cvetjem.

Stanko Založnik

Kako je prazen dom, dvorišče,
naše oko zaman te išče
in ni več tvojega smehljaja,
le trud in delo tvojih pridnih rok
za vedno nam ostaja.

V SPOMIN

5. junija mineva žalostno leto, odkar nas je za vedno zapustil

Stanko Založnik.

Hvala vsem, ki ga nosite v srcih, besedah in mislih!

Zdenko, Vinko in Metka

Vili Vravnik

☆1932

†2005

O, saj ni smrt!
Samo tišina je pregloboka.
Kakor v zelenem prostranem gozdu!

Samo odmišljaš se,
samo tih postajaš,
samo sam postajaš,
sam in neviden.

Tako je v trenutku tolažbe zapisal pesnik. Smrt pa je! In je kruta resnica, ki nam iz naše srede vedno iztrga naše najdražje. Prinaša žalost in nemir v naša srca in razmišljanja.

V globoki žalosti smo se poslovili od Vravnikovega Vilija, ki je bil mnogim poznan kot Pikbeberjev Vili.

Težko je v nekaj besedah izpovedati misli, ki jih človek čuti ob smrti sodelavca, znanca in prijatelja. Težko je s še tako izbranimi besedami povedati vse o človeku, cenjenemu daleč naokoli; o človeku, ki je živel tako skromno in bogato, polno in zanimivo življenje; o človeku, ki je znal prisluhniti in priskočiti na pomoč vsakomur; pri delu, z nasvetom ali s toplo besedo.

Rodil se je leta 1932 na Ojstrici na Srebnikovi kmetiji. Tam so mu uspavanke peli gozdovi. In prav gozdovi so določili njegovo življenjsko pot in usodo od zibelke do groba. Gozdovom se je zapisal z dušo in telesom, se nanje navezal in celo življenje prebil v njih in z njimi. V gozdu je opravil svoj prvi in zadnji delovni dan, kar je večkrat s ponosom povedal. Delal je vse: od sečnje, sadnje, varstva, pomagal je pri trasiranju cest in vlak, najljubše pa mu je bilo gojenje in nega gozdov. Ko je bila v Dravogradu še drevesnica, je delal v njej, ljudje pa so ga poznali tudi po žganjekuhi in po njegovem zelhu. Nikoli ne bom pozabil, koliko znanja in vedenja o naravi je bilo v njem, o gozdu in o ljudeh.

Vse to je znal v letih službovanja, pa tudi še pozneje, ko se je upokojil, prenašati na nas mlajše gozdarje. Mnogim nam, mladim inženirjem, je bil s svojim čutom, neposrednostjo, znanjem in poznavanjem nepozaben in odličen mentor. Z njim smo odkrivali skrivnosti in posebnosti gozda, od njega smo črpali bogate strokovne in življenjske izkušnje.

Z Ojstrice sta se z mamo preselila na Goriški vrh k Medvedu, kjer se je mama poročila. Tudi to, da je bila to holcarska družina, je botrovalo temu, da se je Vili odločil za gozdarski poklic. Kljub napornim in dolgim delavnikom je našel čas za delo v mladinski organizaciji in bil že takrat priljubljen pri mladih in starih. Z življenjsko sopotnico Anico sta si ustvarila dom in družino. Vzgojila sta sina Vilija in hčerko Tonko, na katera je bil vedno tako zelo ponosen; kakor tudi na svoje vnuke, ki so bogatili jesen njegovega življenja.

Tako kot je negoval gozdove, je negoval tudi pristne, prijateljske in dobrovoljne vezi in odnose z ljudmi; s sodelavci, z lastniki gozdov ter s sosedi in krajani. Nikoli mu ni zmanjkalo dobre, volje in energije, potrpežljivo je premagoval vse težave.

Hvaležni smo mu za vse, za njegovo dobroto, srčnost in nenehno dajanje. Ohranili ga bomo v trajnem spominu.

Gozd bo hranil skrivnost Vilijeve tragične smrti in mu pel svojo večno pesem. Naj počiva v miru!

Rado Krpač

**Maksimiljan Čerenak
– Molak**

☆1935

†2005

Ne sliši vetra, ne ptičjega petja, ne sliši več šumenja gozdov, ki so mu tolikokrat šepetali skrivnosti narave, ko je v njih delal, se potil za zaslužek, prijateljeval s sodelavci. Trenutki, lepi in težki, so mu zbežali za vedno. Le solze njegovih dragih kropijo prerani grob. V sedemdesetem letu

starosti je odšel in ubral novo pot, ki jo je težko razumeti. So pa besede, ki bodo večno živele, so dlani njegovih dragih, ki ga bodo večno iskale, so prijatelji, ki bodo vedno razgrinjali spomine nanj.

V slovo prelistajmo njegovo življenjsko knjigo in se zamislimo ob pomembnih poglavjih, da se bomo spominjali teh zapisov, ko se bomo ustavljali ob branju imena na spomeniku.

Prvi zapis v tej knjigi je rojstni datum; Maksimiljan Čerenak, rojen 5. 9. 1935 v Celju. Kot tretji izmed šestih otrok se je rodil staršema Florjanu in Mariji, oče je bil doma na Dobrni, mati pa v Vitanju. Pred 2. svetovno vojno so si prišli iskat kruh na Koroško v okolico Raven in Kotelj. Stanovali so po raznih kmečkih kočah. Po 2. svetovni vojni jim je bila dodeljena agrarna zemlja pri Toneju pod Uršljo goro. Maks je obiskoval osnovno šolo v Kotljah in ko jo je končal, si je šestnajstletni fant skupaj z očetom začel služiti kruh v gozdovih Gozdnega obrata Ravne na Koroškem.

Leta 1960 je prišel delat h gozdni žičnici k vlaki lesa, po plešivskih gozdovih si je služil vsakdanji kruh. Njegov revirni logar Rudi Rebernik ga je opisal kot pridnega, discipliniranega, ubogljivega in strokovno sposobnega delavca, ki je obvladal vsa gozdarska dela. Med sodelavci je bil priljubljen, saj so jim njegov humor, njegova šegavost in dobro petje lajšali in pestrili težaško delo v gozdovih. Tudi s harmoniko je bil več. Tako ni čudno, da je ugajal Prevolnikovi Cilki, dobri pevki in iskrivi mladenki, in vžgala se je ljubezen. 5. maja 1963 sta stopila pred oltar in si obljubila večno zvestobo ter sprejela zakonsko zvezo.

Družinsko gnezdece sta si spletla v Molakovi bajti na Razborju, v kateri so živeli devet let. Leta 1972 sta od GG Slovenj Gradec odkupila Molakovino in na njej zagospodarila. Trije otroci Maksi, Miran in Mojca so bili sad njune ljubezni. Vzgojila sta jih v poštene in delovne člane naše družbe. Vsa družina je pridno delala in posodabljala kmetijo s stroji, ki so jim lajšali delovni vsakdan.

Vendar so težaška gozdarska in kmečka dela pričela izpodjedati pokojnikovo zdravje, zato se je moral leta 1984 invalidsko upokojiti. Zadnji dve leti so bili zapisi v knjigi boleči. Maks jih je junaško premagoval. Zadnji zapis je bil: umrl 2. 5. 2005 ob 10. uri v bolnišnici Slovenj Gradec.

Tako smo zaprli življenjsko knjigo Maksa Čerenaka. Vseh nas je iskrena želja, da bi mu nebeški orkester igral njegove najljubše melodije. Naj mu bo miren počitek v razborski zemlji.

Svojci se iskreno zahvaljujejo za vsa izražena sožalja, sveče, cvetje, svete maše; hvala gospodoma župnikoma Leopoldu Koratu in Tadeju Linasiju za pogrebni obred, hvala cerkvenim pevcem za lepo petje, hvala osebnemu zdravniku Ervinu Pečniku za zdravljenje in lajšanje bolečin, hvala pogrebem, zastavonoši in praporščaku, hvala govornikoma Ivanu Ruprehtu in Anici Meh. Hvala vsem, ki ste svojcem ob težkih trenutkih stali ob strani.

Anica Meh

Marija Skarlovnik

Čas zabriše rane težke,
vendar naše v spominu še skelijo,
ko čustva po tebi, mama, hrepenijo,
a tebe ni, že davno si zaprla veke
nežne.

Spomin

Letos, 24. junija, minevajo tri leta, odkar nas je nenadno, brez slovesa zapustila draga mama in babica

Marija Skarlovnik, Smagejeva Micka (1930–2002).

Tri leta žalosti, spominov in praznine občutimo njeni najdražji.

Hvala vsem, ki stojite ob njenem grobu, ji prižigate sveče in z mislijo nanjo obujate spomine.

Vsi njeni

Marija Štinjek

Eno leto v grobu že ležiš,
a v naših srcih še živiš.
Dobrota tvojega srca,
nikoli ne bo pozabljena.

V SPOMIN

V juniju mineva leto dni, odkar nas je zapustila draga mama, babica in sestra

MARIJA ŠTINJEK

iz Turiške vasi

Hvala vsem, ki stojite ob njenem grobu, prižigate sveče in prinašate cvetje.

Vsi njeni

Jezikovne drobtinice: zemljepisna imena in velika začetnica

Marta Krejan, prof.

Pri zapisovanju zemljepisnih – pa tudi drugih – imen pogosto ne vemo, kaj pisati z veliko začetnico in kaj z malo. Besed, ki jih uporabljamo vsak dan, kar naenkrat ne znamo prav zapisati. Moramo se pač držati določenih pravopisnih pravil, ki jih tako kot vsa druga pravila seveda radi pozabimo ali pa preprosto spregledamo. Vendar nam pravilni zapis nekega zemljepisnega imena nekaj pove; Otiški Vrh in Kranjska Gora, na primer. Obe sestavini imena pišemo z veliko začetnico, medtem ko je pri Črnem vrhu (na Pohorju) in Uršlji gori drugače. Zakaj?

Zemljepisna imena zaznamujejo kraje, dele krajev, ulice, trge,

vasi, mesta (Budimpešta, Kongresni trg, Novo mesto, Slovenika, Meškova ulica), reke, morja, morske tokove, prekope, slapove, jezera (Sueški prekop, Severno morje, Sava, Bled, Peričnik), vzpetine, nižine, gozdove, katastrske enote, doline (Triglav, Logarska dolina, Gosposvetsko polje, Krakovski gozd, Sahara, Morje viharjev – na Luni) države, enote zveznih držav, pokrajine (Madžarska, Kanada, Črna gora, Koroška, Rezija), otoke, polotoke, rte, celine (Kreta, Istra, Azija), nebesna telesa, ozvezdja (Venera, Škorpion Rimska cesta), poslopja in druge samostojne objekte (Nebotičnik, Žale, Tromostovje, Slavolok zmage, Stara trta) ...

So **naselbinska** in **nenaselbinska**, in sicer eno- (Ljubljana) ali večbesedna (Slovenj Gradec): naselbinska so imena (naseljenih krajev) mest, vasi, trgov in zaselkov (Novo mesto, Škofja Loka, Gornji Grad, Kranjska Gora, Železna Kapla, Zidani Most; Dolenja vas, Stara vas; Glavni trg, Stari trg; Opatje selo, Uršna sela ...), **nenaselbinska** pa so vsa druga (Podrta gora, Uršlja gora, Črno morje, Raduha, Črni vrh, Prehodavci). **V naselbinskih imenih pišemo vse sestavine z veliko začetnico, izjeme so le neprvi predlogi in samostalniki trg, mesto, vas, vesca, selo, selce, naselje**, če niso na prvem mestu (Kranjska Gora, Otiški Vrh,

Škofja Loka, Jakobski Dol, Dolenje Mokro Polje, Gornji Grad, Črni Vrh nad Idrijo, Šmarje pri Jelšah, Stari trg, Nova vas, Za Vrhom pri Črnicu, Otočec pri Novem mestu, Ribiško naselje, Tolsti Vrh pri Ravnah na Koroškem ...).

V nenaselbinskih imenih pišemo prvo sestavino zmeraj z veliko začetnico, drugo sestavino imena pa z malo, če ni že sama lastno ime: Uršlja gora, Črni vrh, Krnsko jezero, Zmajski most, Niagarski slapovi, Potočka zijalka, Panonska nižina, Zadnja Trenta, Severna Irska, Tihi ocean ...

Vir: Toporišič, Jože idr. (ur. odbor), 2001: Pravopis. Ljubljana: ZRC SAZU.

Kaj človek sliši?

Milena Tretjak

Kmet se je odpravil v mesto. Na zelo prometni ulici se je nenadoma ustavil in prijatelju, ki je bil z njim, dejal: »Slišiš, kako poje čriček?« Prijatelj ga je začuden vprašal: »Kako lahko slišiš črička sredi vsega tega hrupa?« »Slišim ga, ker so moja ušesa uglašena na njegovo pesem,« je odgovoril.

Še bolj je napel ušesa in šel za glasom ter našel črička na skalni polici okna. Prijatelj ni mogel verjeti svojim očem. Kmetu pa se je vse to zdelo čisto samoumevno. Da bi to dokazal, je vzel iz žepa nekaj kovancev in jih vrgel na tla. Ko so mimoidoči zaslišali žvenket denarja, so zaustavili korak. »No, vidiš?« je vprašal kmet. »Ti ljudje ne morejo slišati petja črička, vsi pa lahko slišijo žvenket denarja. Ljudje slišijo tisto, za kar so uglašena njihova ušesa, ne slišijo pa nič drugega.«

(neznani avtor)

Viharnikova križanka

Prišepetovalec:

ANAA - največji otok v otočju Tuamotu, atol

APOKRIF - nepristen, ponarejen spis

ECK - Lutrov nasprotnik (Johann)

ENTRE RIOS - pokrajina v Argentini med Parano in Urugvajem

INOZIT - kristalasta snov v mišicah

IRI - drugo ime za reko Evrotas na Peloponezu

TORR - stara enota za pritisk

ZAND - perzijski vladar iz 18. stol. (Karim-kan, 1700 - 1779)

KRIŽANKO SESTAVILA: MAJDA PAJER	Država z glav- nim mestom Sarajevo	Nepristen, po- narejen spis	"Obdarjenost" z rogovi	Drugo ime za reko Evrotas	Del imena pokrajine v Argentini	Primek sl. glasbenika (Gianni)	Tožilnik, četrti sklon
Ovira, pre- preka							
Steber za okrepitev zidu							
Naše glasilo							
Viharnik	Oblika so- cvetja	Domače ž. ime Kristalasta snov v mišicah			Sled, ki jo pušča razenje		
Sl. dramatik in zgodovinar (Anton Tomaž)					Adamova družica		
Največji otok v Tuamotu			Igor Ozim		Viharnik	Latinski veznik Slaba šolska ocena	
Stara enota za pritisk			Fran Saleški Delovni nalog		Lutrov naspro- tnik (Johann) Odžagan kos debla		
Viharnik	Perzijski vladar iz 18. st. Solmiz. zlog			Rastlinska bodica Šampion		Rimska 5 Arabski zrebec	
Obarvanost v sivo				Kraj pri Opatiji Ničla			Prva črka abecede
Kopno sredi morja				Okusna vrtnina			

Kužki naprodaj

Prodajalec je v izložbo trgo-
vine z domačimi živalmi po-
stavil napis kužki naprodaj.
Kmalu je stopil v trgovino
neki deček. Želel je videti
kužke. Trгоvec je zažvižgal
in iz zadnjega prostora je pri-
šel zlati prinašalec. Sledilo
mu je pet mladih kužkov. Za-
dnji v vrsti, peti, je šepal.

Deček ga je opazil in vprašal
trgovca, kaj je narobe s kuž-
kom. Prodajalec mu je razlo-
žil, da se je rodil z eno kraj-
šo nogico. »Živel bo, a ne bo
nikoli mogel tekati kot drugi
psi,« je še razložil trgovec.

Deček pa je dejal: »Prav tega
hočem.« Prodajalec je izrazil
svoj pomislek, mladi kupec
pa je dvignil hlačnico, po-
kazal protezo in dejal: »Tudi
jaz ne morem tekati. Kužek
potrebuje nekoga, ki ga bo
razumel.«

(neznani avtor)

Viharnik

izdaja:

Gozdno gospodarstvo Slovenj
Gradec, d. d., Vorančev trg 1,
2380 Slovenj Gradec

telefon: 02 88 43 332

faks: 02 88 42 684

e-mail: viharnik@gg-sg.si

direktor:

Silvo Pitržnik

glavna in odgovorna urednica:

Ida Robnik

uredniški odbor:

Ida Robnik, Brane Širnik,
Gorazd Mlinšek, Jože Potočnik,
Marta Krejan, Franc Jurač

lektorica:

Marta Krejan

idejna zasnova, grafično

oblikovanje in priprava za tisk:

Jože Repas, Edesign

tisk:

ZIP Center

Ravne na Koroškem

avtor fotografij na naslovnici:

Ivo Brodar

Na podlagi mnenja ministrstva za
informiranje z dne 30. 1. 1992 je
Viharnik proizvod informativnega
značaja (tč. tarifne številke 3).

Črnjanski gozdarji v poletnih mesecih

Fotografije in besedilo: Franc Jurač

Zgornji del Mežiške doline s Črno in okolico je del poslovne enote Gozdarstvo Gozdnega gospodarstva Slovenj Gradec.

Anton Vrtič

V gozdarstvu sem zaposlen od leta 1979 kot sekač. Vmes sem odslužil vojaščino, potem pa sem se spet vrnil med gozdne delavce. Z veseljem opravljam to delo, za katerega me je navdušil moj oče, ki je bil zaposlen v gozdarstvu. Stari oče pa je s konji iz gozdov spravljaj les iz krajev v Podpeci. Lepo pa je tudi, ker je delo v naravi.

Zdenko Oderlap

Delo s traktorjem je zelo naporno, odgovorno in večkrat tudi nevarno, zlasti v predelih, kjer je teren zelo strm in slabo dostopen. Kljub temu rad opravljam delo traktorista, saj se s traktorjem družim že vrsto let.

Tu je zaposlenih sedemindvajset delavcev, ki so razdeljeni v štiri delovne skupine. Za organizacijo dela na deloviščih skrbita delovodji Milan Žaže in Martin Grubelnik. V tem delu letno posekajo ca. 25.000 m³ lesa, kar je skoraj polovica vseh posekanih količin skladovih gozdov v celotnem Gozdnem gospodarstvu. Za spravo uporabljajo dve gozdarski žičnici in štiri traktorje.

Trenutno delajo na deloviščih v Jazbini in na Šmrekovcu. Pogoji dela so sedaj idealni glede na vreme, vendar pa so ponekod tereni zahtevni in nevarni, zato previdnost ni nikoli odveč.

V Jazbini na domačija Dušana Odra po domače Hobra smo posneli tablo na lipi, ki je stara že več kot 100 let. Vsečina se razločno vidi in jo lahko preberete.

Niko Podovšovnik

Delo v gozdu je zelo naporno, odgovorno, pa vendar zanimivo. Najlepsi meseci za gozdnega delavca so maj, junij in julij, potem pa nas v gozdu že spremljajo nevihte in veter. Delo, ki ga opravljam kot sekač, je zame zelo lepo in zanimivo.

SREČNO IN BOGATO NOVO LETO 2015!

Ustvarite si še en razlog več za veselje z naložbenim življenjskim zavarovanjem Prizma.

S Prizmo:

- lahko pričakujete tudi do štirikrat višje donose kot iz obrestnih mer na banki,
- hkrati pa boste zavarovani za primer smrti in kar 11 hujših bolezni.

V Prizmi:

- Je del vaših vložkov vezan na investicijske sklade,
- lahko sami izberete sklad, v katerega boste vlagali svoja sredstva.

Za Prizmo se odločite že danes in si zagotovite srečna in bogata prihodnja leta.

O Prizmi Zavarovalnice Maribor preberite več na www.ZMprizma.si ali nas pokličite na 080 19 20.

ZAVAROVALNICA MARIBOR d.d.
PE Podružnica Slovenj Gradec
Francetova c. 7, 2380 Slovenj Gradec
tel.: 02/88 12 700, 02/88 12 730
faks: 02/88 12 737
e-pošta: pe-slovenj-gradec@zav-mb.si

ZMPRIZMA
Prednost več

naložbeno
življenjsko
zavarovanje

Z leve: Silvo Verdel, Martin Grubelnik, Bronko Mlačnik, Matjaž Vler, Jože Polovšak, Milan Šuftar, Alojz Šuftar, Ljubo Čurič.